

คู่มือการปฏิบัติงาน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

เทศบาลตำบลบึงวิชัย อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์

คำนำ

เด็กตั้งแต่แรกเกิดตั้งแต่ ๕ ปี เป็นช่วงระยะเวลาที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาด้านต่างๆถือเป็นหน้าที่หลักของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก ตลอดจนชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ในการส่งเสริมและพัฒนารูปร่างกายด้านอย่างเต็มที่เต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นภารกิจสำคัญของเทศบาลตำบลบึงวิชัยที่จะต้องบริหารจัดการและดำเนินงานพัฒนาเด็กเล็กในท้องถิ่นชุมชนให้เป็นอย่างดีมีคุณภาพและเหมาะสมตามวัย ตลอดจนเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองและพื้นฐานสำหรับการศึกษาในขั้นสูงต่อไป

เทศบาลตำบลบึงวิชัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำคู่มือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสำหรับผู้ดูแลเด็ก/ครู พี่เลี้ยง โดยมีเนื้อหาเน้นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานของบุคลากรในระดับปฏิบัติ (ผู้ดูแลเด็ก/ครูพี่เลี้ยง) เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลบึงวิชัย และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองทุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามมาตรฐานการจัดการศึกษาปฐมวัย

กองการศึกษาเทศบาลตำบลบึงวิชัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 บทบาทหน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็ก	11
บทที่ 3 การดูแลเด็กเล็ก	19
บทที่ 4 การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก	43
บทที่ 5 การประเมินและรายงานผล	73
บทที่ 6 การจัดการชั้นเรียน	83
บทที่ 7 การสร้างความสัมพันธ์กับบ้านและชุมชน	93
บทที่ 8 การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ	99
บทที่ 9 การวิจัยในชั้นเรียน	107
ภาคผนวก	
๘ ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	113
บรรณานุกรม	
๘ คำสั่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่ 246/2547 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำคู่มือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2547	125

บทที่ 1

บทนำ

บทที่ 1

บทนำ

แนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาทั่วไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน จึงต้องมีการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ สาระสำคัญ คือ มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยให้มีเอกภาพในเชิงนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมให้เอกชนร่วมจัดการศึกษา และให้มีความอิสระในการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลจากรัฐ

นโยบายของรัฐบาลได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงานและสร้างรายได้ นำประเทศให้อยู่รอดจากระบบเศรษฐกิจและสังคมที่ผันแปรอยู่ตลอดเวลา โดยยึดหลักว่าการศึกษาสรางคน สร้างงาน และสร้างชาติ

สำหรับการจัดการศึกษาของท้องถิ่นนั้น มีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่ประสานส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาท้องถิ่น เป็นการดำเนินการตามแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ ในการจัดการพัฒนาของชาติ ไปยังท้องถิ่นมากขึ้น โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการภายใน ท้องถิ่นและเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 มาตรา 81 ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการจัดการศึกษาท้องถิ่นมีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย และมีความพร้อมที่จะเข้ารับ การศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาปฐมวัย

การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญของงานทุกชนิด ในงานแห่งชีวิต จุดเริ่มต้น คือการ เริ่มชีวิตในเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่นักจิตวิทยาและนักการศึกษา ว่าเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 5 ขวบ เป็นช่วงที่สำคัญช่วงหนึ่งของชีวิตที่สมองมีการ เจริญเติบโตมากกว่าทุกๆ ช่วงอายุ และเป็นช่วงเวลาที่เหมาะที่สุดสำหรับการปูพื้นฐาน ทักษะต่างๆ ให้แก่เด็ก เพื่อมีความพร้อมในการที่จะพัฒนาในระดับต่อไป

ดังนั้น การจัดการศึกษาปฐมวัย พัฒนาขึ้นมาโดยแนวคิดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์ เป็นการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ครอบคลุมการ เปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ

สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัยจะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะการพัฒนากันแตกต่างกันไปตามวัย ซึ่งบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละวัยเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ขวบ

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นตามลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาไปถึงขั้นใดจะต้องเกิดคุณลักษณะของความสามารถขั้นนั้นก่อน เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาอธิบายว่า เด็กเกิดมาพร้อมคุณลักษณะซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนเป็นแนวทางให้ผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคลเพื่อส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น และเด็กมีการเรียนรู้ตามธรรมชาติตั้งแต่เกิดก่อนจะเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเองในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทดลองสร้างสรรค์แก้ปัญหา และค้นพบด้วยตนเองซึ่งมีอิทธิพล และมีผลดีต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย เด็กจะรู้จักการเรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นรวมถึงธรรมชาติรอบตัว ดังนั้น ในการจัดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย จึงถือการเล่นอย่างมีจุดหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกัน หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ถือว่า ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่า วัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนา เกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างมีความสุข

แนวคิดพื้นฐานดังกล่าว ในการจัดการศึกษาปฐมวัย ครูผู้ดูแลเด็ก ต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจเพราะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กแรกเกิดถึงอายุ 5 ขวบ จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู ควบคู่กับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึง ความสนใจและความต้องการของเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และ เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสาร และการเรียนรู้หรือเด็กที่มีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือ ด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้านทั้ง ทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย อย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็น

ประสบการณ์ตรง ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองตามลำดับขั้น ของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดี และคนเก่งของสังคม สอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ฯลฯ

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

หลักการ

เด็กทุกคน มีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาเด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาศักยภาพตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล และเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย

4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กที่อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ขวบนั้น เป็นหลักการที่คำนึงถึงการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมเพื่อโอกาสในการพัฒนาเด็กทุกด้านตามลำดับขั้นตอนของการพัฒนาอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย ยังเน้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา ครอบคลุมเด็ก ทุกประเภททั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาสและเด็กพิเศษ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลและเน้นเด็กเป็นสำคัญ

การจัดการศึกษา จัดหลักการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรมตามความเป็นอยู่จริงของเด็ก โดยมีผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ ให้แก่เด็ก ทั้งยังเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยผ่านการเล่นซึ่งเป็นพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก และผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยเด็กเล็กโดยมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีของการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ต่างๆ ในการเรียนรู้ที่สามารถดำรงในชีวิต ประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข ซึ่งต้องได้รับการประสานความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา

แนวทางดังกล่าวข้างต้นนำมาสู่การจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็กโดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัยโดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์

เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับ ซึ่งต้องเป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งควรอยู่ในสภาพที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติ ตอบสนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ต้องสะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลาย มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อที่มาจากธรรมชาติและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง สภาพแวดล้อมใกล้ตัวและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม

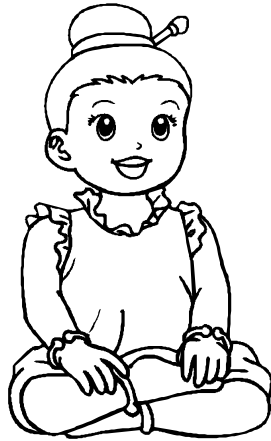
3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยที่ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จัก และเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบ เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อมและกิจกรรมต่างๆ ได้เหมาะสม นอกจากนี้ ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุงการใช้เทคนิค การจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก

4. การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิด เด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรม เด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็กควรวางแผนการจัดประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลาย กิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญ อย่างเหมาะสมกับวัย

5. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ครูผู้ดูแลเด็กควรสังเกต และประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกต สามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ซึ่งจะช่วยครูผู้ดูแลเด็กในการวางแผน

การจัดกิจกรรม ชี้ให้เห็นพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล ความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน และยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

6. ความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้ดูแลเด็กและครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเติบโตขึ้นมา ครูผู้ดูแลเด็ก พ่อแม่ และผู้ปกครองเด็ก ต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการพัฒนาตามหลักการจัดหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน

บทที่ 2

บทบาทหน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็ก

บทที่ 2

บทบาทหน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็ก

เด็กเล็ก เป็นวัยที่มีความซุกซน เคลื่อนไหวตลอดเวลา สติปัญญาและความคิดจะมีความเป็นอิสระ แปรเปลี่ยนตามสิ่งแวดล้อมที่พบเห็นใกล้ตัว ชอบลอกเลียนแบบตามความนึกคิดของตน จึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย ดังนั้น ครูผู้ดูแลเด็ก ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก และมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กมากที่สุดในช่วงที่เด็กอยู่ในศูนย์ฯ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ รู้จักรับผิดชอบ รักเด็ก อุทิศตนอย่างเต็มที่ จิตใจโอบอ้อมอารี มีความยุติธรรม มีลักษณะเป็นผู้นำ เพื่อจะเป็นผู้ที่ให้การดูแลเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก เป็นการวางรากฐาน ความคิด สติปัญญา อารมณ์ สังคม ลักษณะนิสัย เสริมสร้างบุคลิกที่ดีให้กับเด็ก ซึ่งเปรียบเสมือนการวางรากฐานของประเทศ

บทบาทของครูผู้ดูแลเด็ก

ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้ดูแลเด็ก มีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

1. ปฏิบัติหน้าที่ตามกิจวัตรของเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องทำหน้าที่ดูแลเด็กและปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต มีพัฒนาการทุกด้านตามวัย และมีการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2. ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในลักษณะบูรณาการ

ครูผู้ดูแลเด็กมีหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กในลักษณะบูรณาการ เชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือให้เด็กได้พัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรมไปพร้อมกัน โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสิ่งของและผู้คนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้า การเคลื่อนไหว การเล่น และ การลงมือกระทำ ดังนั้น ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องส่งเสริมให้โอกาสเด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ รวมทั้งปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยคำพูดและกิริยาท่าทางที่นุ่มนวล อ่อนโยน แสดงความรักความอบอุ่น

3. สังเกต เฝ้าระวัง และบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม พัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นคนช่างสังเกต เฝ้าระวังปัญหาสุขภาพ พัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก จดบันทึกพฤติกรรมเพื่อจะได้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งปกติ และผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การค้นหาสาเหตุ เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันทั่วทั้ง

4. มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นคนช่างสังเกต มีความรู้ และเข้าใจพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และไม่พึงประสงค์ของเด็ก ซึ่งพฤติกรรมนั้น อาจเกิดจากการเจริญเติบโต

และพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งการปรับตัวของเด็กต่อสิ่งแวดล้อม หากไม่ได้รับการแก้ไขตามแนวทางที่เหมาะสม อาจนำไปสู่ปัญหาทางพฤติกรรมของเด็กในอนาคต แม้ว่าเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันตามพันธุกรรมและการอบรมเลี้ยงดู แต่ถ้าเข้าใจและช่วยลดพฤติกรรมจะช่วยขจัดปัญหาที่จะตามมาได้ทัน่วงที

5. จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ เหมาะสมกับการพัฒนาเด็กทุกด้าน

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องดูแลจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคารให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และมีบรรยากาศเหมาะสมกับการพัฒนาการของเด็ก

6. ประสานสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็ก ครอบครัวและชุมชน

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กโดยเป็นคนกลางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง สมาชิกในครอบครัวและบุคคลต่างๆ ในชุมชน เพื่อทราบถึงพฤติกรรม พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของเด็กได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

7. รู้จักพัฒนาตนเองในทางวิชาการและวิชาชีพ

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเฝ้าหาความรู้ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนี้

7.1 การพัฒนาด้านความรู้ทางวิชาการและทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาหาความรู้ การเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ การติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และเทคโนโลยีโดยอาศัยสื่อที่หลากหลาย รวมทั้งการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/สถานพัฒนาเด็กเล็กที่มีคุณภาพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกและจัดตั้งชมรมเครือข่ายครูผู้ดูแลเด็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ครู ผู้ดูแลเด็ก

7.2 การพัฒนาด้านบุคลิกภาพ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะรักเด็ก
อุปนิสัยอ่อนโยนมีกิริยาวาจาที่นุ่มนวลอ่อนหวาน ใจเย็น รู้จักปรับปรุงและพัฒนา
บุคลิกภาพของตนเองอยู่เสมอ

หน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะอยู่ใกล้ชิดกับเด็กตลอดทั้งวัน ดังนั้น จึงมีหน้าที่ ดังนี้

1. อบรมเลี้ยงดูเด็ก ตั้งแต่รับเด็กจากผู้ปกครองจนกระทั่งส่งคืนให้
ผู้ปกครอง
2. จัดกิจกรรมประจำวัน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และเตรียมความพร้อม
ให้กับเด็ก ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง และได้รับการพัฒนา ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ
อารมณ์ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย โดยจัดกิจกรรมกลางแจ้ง ในร่ม และจัดมุม
กิจกรรมต่างๆ เช่น มุมหนังสือ มุมศิลปะ มุมดนตรี ฯลฯ
3. ปลุกจิตสำนึกให้เด็กรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย การรักษาสิ่งแวดล้อม ความมีระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบ
ความมีน้ำใจ ฯลฯ
4. ดูแลความปลอดภัยและรักษาความสะอาดภายในและภายนอกอาคาร
ของศูนย์ฯ
5. ให้เด็กเคารพธงชาติ และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
6. สำรวจรายชื่อเด็กที่เข้ารับการเลี้ยงดูประจำวัน เยี่ยมเยียนผู้ปกครองและ
เด็ก ในกรณีที่เด็กไม่มาเรียนเกิน 3 วันและในกรณีที่เกิดปัญหาอื่นๆ
7. จัดเตรียมสถานที่เรียน จัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอนโดยเน้นวัสดุ
ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น จัดอาหารเสริม น้ำดื่ม น้ำใช้ จัดทำบันทึกการสอน และบันทึก
ประจำตัวเด็ก ตลอดจนจัดทำทะเบียนอุปกรณ์การเรียนการสอน

8. จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ตามโครงการจัดหาอาหารเสริม (นม) สำหรับเด็ก
9. จัดทำบัญชีแสดงรายการอาหารกลางวันรายสัปดาห์ ตามโครงการจัดหาอาหารกลางวันสำหรับเด็ก
10. ร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครอง จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในบริเวณศูนย์ฯ

บทที่ 3

การดูแลเด็กเล็ก

บทที่ 3

การดูแลเด็กเล็ก

เด็กเล็ก เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ อยากรู้ อยากทดลอง และมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาการด้านต่างๆ สูงสุด ซึ่งมักมีโอกาสเจ็บป่วยและเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

การส่งเสริมสุขภาพ

1. การเจริญเติบโตของเด็กเล็ก

การเจริญเติบโต (Growth) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงขนาดของร่างกายและอวัยวะ ซึ่งเกิดจากการเพิ่มจำนวนและขนาดของเซลล์และส่วนหล่อเลี้ยง ทำให้รูปร่างเปลี่ยน เช่น มีขนาดโตขึ้น สูงขึ้น สัดส่วนเปลี่ยนแปลง การประเมินการเจริญเติบโตทำได้โดยชั่งน้ำหนัก และวัดส่วนสูงของเด็ก แล้วนำมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานตามอายุในช่วง 2-6 ปี เด็กต้องมีน้ำหนัก และส่วนสูงเพิ่มขึ้นทุกปี ดังนี้

อายุ 2 ปี น้ำหนักประมาณ 11-12 กิโลกรัม ส่วนสูงประมาณ 87-89

เซนติเมตร

อายุ 3 ปี น้ำหนักประมาณ 13-14.5 กิโลกรัม ส่วนสูงประมาณ 94-95

เซนติเมตร

อายุ 4 ปี น้ำหนักประมาณ 15-17 กิโลกรัม ส่วนสูงประมาณ 100-101

เซนติเมตร

อายุ 5 ปี น้ำหนักประมาณ 17-19.5 กิโลกรัม ส่วนสูงประมาณ 105-106

เซนติเมตร

อายุ 6 ปี น้ำหนักประมาณ 19-22 กิโลกรัม ส่วนสูงประมาณ 110-111

เซนติเมตร

2. การส่งเสริมการเจริญเติบโตของเด็ก

การส่งเสริมสุขภาพเด็ก มุ่งเน้นที่การป้องกัน มากกว่าการรักษาเมื่อเกิดเจ็บป่วยแล้ว ดังนั้น การจัดหาอาหารที่มีคุณค่าครบ 5 หมู่ และการประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก โดยการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และแปลผล โดยเทียบกับกราฟแสดงการเจริญเติบโตของเด็ก อย่างน้อยทุก 3 เดือน จะช่วยให้เด็กได้รับการดูแล และส่งเสริมการเจริญเติบโตที่ดีได้อย่างต่อเนื่อง

ปริมาณอาหารใน 1 วัน สำหรับเด็กอายุ 1-5 ปี

กลุ่มอาหาร	ปริมาณ		หมายเหตุ
	เด็ก อายุ 1-2 ปี	เด็ก อายุ 3-5 ปี	
นม	1-3 แก้ว	1-3 แก้ว	นมสดหรือนมผง
ไข่	ครึ่งฟอง	1 ฟอง	ไข่ไก่ หรือไข่เป็ด ควรปรุงสุก เพื่อให้ ย่อยง่าย
เนื้อสัตว์ต่าง ๆ และถั่ว เมล็ดแห้ง	2 ช้อนกินข้าว	4 ช้อนกินข้าว	ควรหั่นชิ้นเล็ก เพื่อสะดวกในการเคี้ยว กินอาหารทะเลและเครื่องในอย่างน้อย สัปดาห์ละ 2 ครั้ง
ข้าวสุกหรือก๋วยเตี๋ยว หรือขนมจีนหรือ ขนมปัง	4 ทัพพีครึ่ง	6 ทัพพี	ข้าวหุงไม่เหนียว หรือนึ่ง

กลุ่มอาหาร	ปริมาณ		หมายเหตุ
	เด็ก อายุ 1-2 ปี	เด็ก อายุ 3-5 ปี	
ผักใบเขียว	1 ท็อปป์ครึ่ง	3 ท็อปป์	ควรเป็นผักสีเขียวเข้ม หรือสีเหลืองส้ม และผักอื่น ๆ ด้วยทุกมื้อ
ผลไม้ตามฤดูกาล	3 ส่วน	3 ส่วน	ผลไม้สดตามฤดูกาล ล้างให้สะอาดก่อน ให้เด็ก
น้ำมันจากพืชและสัตว์	2-3 ช้อน	3 ช้อน	น้ำมัน เนยสด หรือ กะทิ

3. อาการผิดปกติที่พบบ่อยในเด็กเล็ก

การเจ็บป่วยบ่อยๆ ทำให้การเจริญเติบโตของเด็กหยุดชะงัก หรือล่าช้า สูญเสียโอกาสในการพัฒนาตน ครูผู้ดูแลเด็ก เป็นบุคคลหนึ่งที่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ในช่วงเวลาอยู่ศูนย์ฯ ควรมีความรู้เบื้องต้น ก่อนส่งให้ผู้ปกครอง หรือพาไปพบแพทย์

3.1 ไข้ การมีไข้เกิดจากหลายสาเหตุ แต่การติดเชื้อ เป็นสาเหตุที่พบได้มากที่สุด ได้แก่ ไข้หวัด คอ และ หูอักเสบ ไข่ออกผื่น เป็นต้น

อาการของไข้ ถ้าคลำหน้าผากเด็ก จะรู้สึกได้ว่าตัวร้อนผิดปกติ แต่เพื่อให้ถูกต้อง ควรวัดอุณหภูมิร่างกายด้วยปรอทวัดไข้ การวัดโดยใช้ปรอทวัดไข้ ควรสะอาดให้ปรอทอยู่ในตำแหน่งอุณหภูมิต่ำกว่า 35 องศาเซลเซียสก่อน จึงให้เด็กหนีบไว้ที่รักแร้ นานอย่างน้อย 5 นาที เมื่อวัดไข้ได้เท่าใด ให้บวกอีก 0.5 องศาเซลเซียส เนื่องจากการวัดไข้ทางรักแร้ อาจมีความคลาดเคลื่อนจากอากาศภายนอกได้ หรือถ้าเด็กโต ให้อมไว้ได้ลิ้น

การดูแลเบื้องต้น ถ้าอุณหภูมิร่างกายสูงกว่า 37.8 องศาเซลเซียส ควรเช็ดตัวเบื้องต้นโดยให้ใช้น้ำธรรมดาหรือน้ำอุ่นเล็กน้อยเช็ดตัว เพื่อให้หลอดเลือดขยายตัว และระบายความร้อนได้เร็วกว่าน้ำเย็น วิธีเช็ดตัว ทำโดยใช้ผ้าขนหนูชุบน้ำบิดหมาดๆ เช็ดบริเวณซอกคอ รักแร้ ขาหนีบ ทำหลายๆ ครั้งจนไข้ลด แล้วใส่เสื้อผ้าที่

ไม่นานa กรณีที่อุณหภูมิร่างกายสูงกว่า 38.5 องศาเซลเซียส ควรเช็ดตัวเบื้องต้นตามที่กล่าวมาแล้วแจ้งผู้ปกครองรับกลับไปดูแลต่อที่บ้าน หรือพาพบแพทย์

3.2 ไอ อาการไอ เป็นกลไกร่างกาย เพื่อขับสิ่งแปลกปลอมออกจากหลอดลม เช่น เสมหะ เนื่องความเจ็บป่วย หรือปฏิกิริยาของร่างกาย ที่มีต่อสิ่งระคายเคืองในลำคอ

การดูแลเบื้องต้น

3.2.1 กรณีที่เด็กเป็นหวัด ควรให้พักผ่อนมากๆ และใส่เสื้อผ้าที่อบอุ่น

3.2.2 ให้เด็กดื่มน้ำมากๆ ไม่ให้น้ำเย็น เพื่อให้เสมหะไม่เหนียวและขับออกได้ง่าย

3.2.3 หากมีน้ำมูกหรือน้ำตาไหลให้เด็กจิบ เพื่อช่วยลดอาการระคายเคืองในคอ

3.2.4 หากเด็กไอแบบมีเสมหะมาก ให้วางเด็กพาดักในท่าคว่ำ และตบกลางหลังเบาๆ เพื่อกระตุ้นให้เสมหะออกมาได้ง่ายขึ้น

3.2.5 พาเด็กออกสู่อากาศบริสุทธิ์ หรือเปิดหน้าต่าง ให้อากาศถ่ายเทสะดวก

3.2.6 ไม่ควรให้เด็กวิ่งเล่นมากเกินไป จะทำให้เหนื่อยและหายใจไม่ทัน

3.3 อาเจียน เป็นอาการที่เกิดจากการบีบรัดตัวของกระเพาะอาหาร และกล้ามเนื้อหน้าท้อง เพื่อขับสิ่งที่อยู่ในกระเพาะอาหารออกมาจากร่างกาย

การดูแลเบื้องต้น

3.3.1 ให้เด็กนอนพักในห้องที่มีอากาศถ่ายเทดี

3.3.2 ให้ดื่มน้ำบ่อยๆ ครั้งละน้อยๆ เพื่อป้องกันภาวะร่างกายขาดน้ำ

3.3.3 วัดอุณหภูมิร่างกายว่ามีไข้ร่วมด้วยหรือไม่

3.3.4 หลังอาเจียนให้เด็กแปรงฟัน หรือบ้วนปาก เพื่อกำจัดกลิ่น และรสของอาเจียนที่จะกระตุ้นให้เกิดอาเจียนซ้ำได้

3.3.5 เมื่อเด็กรู้สึกดีขึ้น ควรจัดอาหารอ่อนๆ ย่อยง่ายให้เด็กรับประทานทีละน้อย หลีกเลี่ยงอาหารที่มีไขมัน

3.3.6 แจ้งผู้ปกครองให้พาไปพบแพทย์ เพื่อหาสาเหตุ และให้การรักษาต่อ

3.4 อาการชัก เด็กที่ชักจะมีอาการกระตุกที่แขนขา ใบหน้า ปากเขียว ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากไข้สูง โรคลมชัก การติดเชื้อในสมอง หรืออุบัติเหตุที่กระทบกระเทือนสมอง

การดูแลเบื้องต้น

3.4.1 จับเด็กนอนตะแคง เพื่อให้ น้ำลาย และเศษอาหาร ไหลออกด้านข้าง

3.4.2 ใช้ผ้าพันข้อหรือผ้าพันนิ้วรัดปาก

3.4.3 ไม่ควรเขย่าตัวเด็ก และไม่อุ้มมากอดขณะชัก

3.4.4 เช็ดตัวเพื่อลดไข้ ถ้ามีไข้ร่วมด้วย

3.4.5 อาการชักจะหยุดเองภายใน 15 นาที หลังจากนั้นควรพาไปพบแพทย์

3.4.6 แจ้งผู้ปกครองให้พาไปพบแพทย์

3.5 ท้องร่วง คือ อาการถ่ายอุจจาระเป็นน้ำ หรือถ่ายเหลวมากกว่า 3 ครั้งใน 1 วัน ซึ่งจะทำให้ร่างกายขาดน้ำและเกลือแร่ สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากอาหารไม่ย่อย กินอาหารที่มีไขมันอาหารมากเกินไป หรือกินอาหารที่ร่างกายไม่คุ้นเคย นอกจากนี้ยังเกิดจากร่างกายได้รับเชื้อแบคทีเรีย หรือจากสาเหตุอื่นๆ เช่น แพ้อาหาร แพ้ยา เป็นต้น

การดูแลเบื้องต้น

3.5.1 ให้เด็กดื่มน้ำเกลือแร่ เพื่อลดอาการขาดน้ำและเกลือแร่

3.5.2 ถ้าเด็กถ่ายอุจจาระเป็นมูกเลือด อาเจียนมาก ให้พาพบแพทย์

โดยเร็ว

3.5.3 แฉ่งผู้ปกครอง

3.6 เลือดกำเดาไหล การดูแลเบื้องต้นให้เด็กก้มหน้าไปข้างหน้า ใช้กระดาษชำระ หรือผ้ารองรับเลือดที่ไหลออกมาทางด้านหน้าจมูก หรือสังน้ำมูกเบาๆ เพื่อเอาเลือดออกให้หมด จากนั้นใช้ถุงพลาสติกหรือผ้าห่อน้ำแข็งประคบบริเวณต้นคอ และหน้าผาก จะช่วยให้เลือดหยุดไหล เลือดกำเดาจะหยุดไหล แต่ถ้านานเกิน 10 นาที แม้ให้การพยาบาลเบื้องต้นดังกล่าวแล้ว ควรรีบพาพบแพทย์และแจ้งผู้ปกครอง

3.7 หัวโน ห้อเลือด ฟกช้ำ ที่อาจเกิดได้บ่อย จากอุบัติเหตุเล็กๆ น้อยๆ ในศูนย์ฯ

การดูแลเบื้องต้น

3.7.1 ระยะแรกให้ประคบด้วยน้ำเย็น โดยใช้ถุงพลาสติกใส่น้ำแข็ง ประคบเส้นเลือดบริเวณนั้น จะช่วยลดทำให้เลือดหยุดไหล ห้ามนวดคลึง เพราะจะทำให้เลือดออกได้ผิวหนัง

3.7.2 หลังการประคบเย็นแล้ว 24 ชั่วโมง เริ่มประคบด้วยน้ำอุ่น โดยใช้กระเป๋าน้ำร้อน หรือขวดใส่น้ำอุ่นประคบ เพื่อให้เลือดถูกดูดกลับเข้าสู่เส้นเลือดโดยเร็ว

อาการเจ็บป่วยเล็กน้อยดังกล่าว หากครูผู้ดูแลเด็ก สามารถให้การปฐมพยาบาลได้ถูกต้องจะช่วยให้เด็กสามารถกลับมา มีสุขภาพแข็งแรงได้เร็วขึ้น

4. การดูแลสุขภาพช่องปากเด็กเล็ก

สุขภาพช่องปากเด็ก มีความสัมพันธ์โดยตรงกับสุขภาพทั่วไปของเด็ก แต่ปัจจุบันพบว่า เด็กช่วงอายุ 3 - 5 ปี เป็นโรคฟันผุเกือบทุกคน บางคนฟันผุเกือบหมดปาก ทำให้เด็กๆ ต้องทนทุกข์ทรมานจากการปวดฟัน หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งจะส่งผลเสียต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจเด็ก โรคฟันผุในเด็กเล็กจะลดลง หากครูผู้ดูแลเด็กเล็ก และพ่อแม่เด็ก ร่วมมือให้การดูแล

4.1 ความสำคัญของฟันน้ำนม ฟันน้ำนม นอกจากมีหน้าที่หลักในการเคี้ยวอาหารแล้ว ยังมีความสำคัญอีกหลายประการ คือ

4.1.1 กระเพาะอาหารไม่ต้องทำงานหนัก เพราะฟันช่วยเคี้ยวอาหารให้เป็นชิ้นเล็กๆ

4.1.2 กล้ามเนื้อโบทันหน้าและขากรรไกรของเด็กจะเติบโตสมส่วนเมื่อใช้ฟันบดเคี้ยวอาหารเป็นประจำ

4.1.3 ฟันแท้จะขึ้นได้ตรง ไม่ซ้อนเก เพราะฟันน้ำนมช่วยที่ไว้และโยกหลุด เมื่อฟันแท้โผล่ขึ้น

4.1.4 เด็กมีสุขภาพกายดี เพราะไม่ต้องทนทุกข์จากการเจ็บปวดและเจ็บป่วย จากการแพร่กระจายของเชื้อโรคฟันผุ

4.1.5 เด็กมีสุขภาพจิตดี เพราะเด็กที่มีฟันดี จะยิ้มได้อย่างมั่นใจ ไม่ต้องเกรงว่าจะถูกล้อว่าฟันดำ หรือฟันหลอ

4.2 ฟันผุ เป็นโรคติดเชื้อเรื้อรังที่เกิดจากเชื้อโรคชนิดหนึ่งที่อยู่ในคราบจุลินทรีย์ ซึ่งเกาะอยู่บนผิวฟัน เชื้อจะย่อยสลายอาหารประเภทแป้ง และน้ำตาล เพื่อใช้เป็นพลังงาน และ ลักษณะโรคในระยะเริ่มแรกจะเป็นรอยขุนขาวที่ผิวเคลือบฟัน ไม่มีอาการใด ๆ การลุกลามไประยะหนึ่งจึงจะเห็นเป็นรอยดำ และเป็นรูผุ และหากลุกลามถึงโพรงประสาทฟันเด็กจึงมีอาการปวดฟัน บางครั้งต้องถอนออก เด็กจะไม่มีฟันเคี้ยวอาหารจนกว่าฟันแท้จะขึ้น

4.3 การแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน

4.3.1 ประโยชน์ คือ ทำให้ฟันสะอาด และลดความเสี่ยงต่อการเป็นฟันผุ การแปรงฟัน ช่วยกำจัดคราบจุลินทรีย์ซึ่งเป็นสาเหตุของฟันผุ และเป็นการสร้างสุขนิสัยการแปรงฟันให้เด็ก เมื่อมีการแปรงฟันเป็นประจำทุกวัน เด็กจะเกิดความเคยชินยอมรับการแปรงฟัน และคุ้นเคยกับการมีปากและฟันสะอาด จนเป็นนิสัยเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

4.3.2 องค์ประกอบที่สำคัญ ของการแปรงฟันที่จะเกิดผลดีต่อเด็ก
 ครูผู้ดูแลเด็กต้องเอาใจใส่หลายเรื่อง ดังนี้

- 1) ฝึกทักษะการแปรงฟันให้เด็ก โดยการวางขนแปรงตั้งฉากกับตัวฟันและถูไปมาสั้นๆ ในแนวนอนคล้ายถูพื้น ให้เด็กแปรงฟันทั้งด้านหน้าและหลัง
- 2) จัดให้เด็กมีแปรงสีฟันเป็นของตนเองทุกคน ไม่ควรใช้ปะปนกัน เพราะจะทำให้ติดเชื้อโรคจากเด็กที่ป่วยได้
- 3) ใช้แปรงสีฟันที่มีคุณภาพ ควรให้เด็กเปลี่ยนแปรงสีฟันเมื่อขนแปรงบาน เพราะอาจบาดเจ็บไม่ควรใช้แปรงนานเกิน 3 เดือน
- 4) ใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ เพื่อช่วยให้ฟลักฟันแข็งแรงมากขึ้น ฟันจะผุ ได้ยาก และควรใช้ยาสีฟันสำหรับเด็กโดยเฉพาะ
- 5) จัดเก็บแปรงสีฟันของเด็กไว้ที่โปร่ง ไม่อับชื้น ปลอดภัยต่อแมลงที่เป็นพาหะนำโรค ไม่ควรเก็บไว้ในถ้วยเดียวกัน เพราะจะทำให้เกิดการปนเปื้อน
- 6) ดูแลขณะที่เด็กแปรงฟัน ให้เด็กแปรงฟันได้นานอย่างน้อย 2 นาที
- 7) จัดสถานที่แปรงฟันให้เด็ก แต่ถ้าหากไม่มีที่แปรงฟันหรืออ่างล้างมือ ควรดูแลบริเวณไม่ให้มีน้ำขังเฉอะแฉะ

4.4 การจัดอาหารว่างให้เด็ก อาหารเกี่ยวข้องกับฟันผุอย่างยิ่ง ผู้ดูแลเด็กควรให้ความสำคัญในเรื่อง ดังต่อไปนี้

- 4.4.1 เลือกอาหารว่างที่มีคุณค่า และหวานน้อยให้เด็ก ได้แก่ นมรสจืด ผลไม้ หรือขนมที่ไม่หวานจัด และเหนียวติดฟัน
- 4.4.2 ดูแลไม่ให้เด็กกินขนมระหว่างมื้อ หรือไม่ให้กินขนมบ่อยๆ โดยเฉพาะขนมกรุบกรอบที่มีส่วนประกอบเป็นแป้ง น้ำตาล เกลือ ผงชูรส สีผสมอาหาร

4.4.3 แนะนำผู้ปกครองให้เลือกซื้ออาหารที่มีประโยชน์ให้เด็กไม่
ซื้อขนมกรุบกรอบ และน้ำอัดลมให้เด็กกิน

4.5 การตรวจฟันให้เด็ก การตรวจฟันให้เด็ก จะทำให้ผู้ดูแลเด็กทราบว่า
ว่า เด็กมีสุขภาพช่องปากเป็นอย่างไร จะได้แก้ไขและแนะนำผู้ปกครองเด็กได้ถูกต้อง

4.5.1 ตรวจความสะอาดช่องปาก ควรตรวจทุกวัน พร้อมการตรวจ
สุขภาพเด็กอย่างสม่ำเสมอ หรือตรวจหลังจากที่เด็กแปรงฟันแล้วอย่างน้อยสัปดาห์ละ
1 ครั้ง โดยให้เด็กหันหน้าไปที่มีแสงสว่าง ตรวจฟันบนให้เด็กเงยหน้าขึ้น ฟันล่างให้
เด็กก้มหน้าลงเล็กน้อย

4.5.2 ตรวจฟันผุ ควรตรวจเดือนละ 1 ครั้ง หากพบว่าเริ่มมีฟันผุ
ควรแนะนำผู้ปกครองพาเด็กไปรักษาแต่เนิ่น ๆ

ครูผู้ดูแลเด็กมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยดูแลฟัน รวมถึงสุขภาพ
ร่างกายทั่วไปด้วย เนื่องจากเด็กมักจะเชื่อฟังครูผู้ดูแลเด็ก มากกว่าผู้ปกครอง การอบรม
สั่งสอน การฝึกทักษะ ตลอดจนเป็นแบบอย่างพฤติกรรมสุขภาพที่ดีให้กับเด็ก เป็นสิ่ง
สำคัญที่จะช่วยให้เด็กมีสุขภาพกายดี จิตใจแจ่มใส และ ส่งเสริมให้มีพัฒนาการสมวัย
ครบทุกด้าน

การจัดสภาพแวดล้อมและความปลอดภัยให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดี และ
ความปลอดภัยของเด็ก และครูผู้ดูแลเด็กเองควรดูแลสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ในศูนย์ฯ คือ

1. จัดสภาพแวดล้อมภายนอกอาคาร

สภาพแวดล้อมที่ดีมีผลต่อสุขภาพและความปลอดภัยของเด็ก จึง
ควรมีการดูแลในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1.1 ดูแลสภาพแวดล้อมรอบอาคารและบริเวณให้สะอาด และร่มรื่น
ปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา และช่วยกรองฝุ่นละออง ดูแลสวนหย่อมให้สวยงามเสมอ
นอกจากนี้ บริเวณที่เป็นพื้นดิน ควรปลูกหญ้าคลุมดิน เพื่อป้องกันฝุ่นฟุ้งกระจายในช่วง
ฤดูแล้ง

1.2 ท่อและรางระบายน้ำ หรือแหล่งน้ำ เช่น บ่อน้ำ ในบริเวณศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีฝาปิด หรือมีรั้วกั้น มิให้เด็กพลัดตกได้

1.3 บริเวณที่พักขยะ หรือที่ทิ้งขยะภายนอกอาคาร ควรจัดเก็บให้เป็นสัดส่วน ภาชนะรองรับขยะมีฝาปิดมิดชิด พ้นจากแมลงและสัตว์พาหะนำโรคต่างๆ

2. การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาคาร

เด็กๆ ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในอาคาร ครูผู้ดูแลเด็กจึงควรดูแลสิ่งแวดล้อมในอาคารให้สะอาดและปลอดภัยเสมอ ดังนี้

2.1 หมั่นตรวจสอบสภาพอาคาร ประตู หน้าต่าง อุปกรณ์ โต๊ะ เก้าอี้ ให้อยู่ในสภาพดี หากมีส่วนชำรุด ควรรีบแจ้งให้ผู้รับผิดชอบซ่อมแซมโดยเร็ว เพราะอาจเป็นอันตรายกับเด็ก

2.2 จัดวางสิ่งของ ของเล่นเด็ก และเครื่องใช้สอยต่างๆ ให้เป็นระเบียบ และเช็ดทำความสะอาดสม่ำเสมอ โดยใช้ผ้าเปียก ไม่แนะนำให้ใช้ไม้ขนไก่ปัดฝุ่น เนื่องจากทำให้ฝุ่นฟุ้งกระจาย

2.3 ไม่วางสิ่งของกีดขวางทางเดินหรือประตูเข้าออก เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้ายเด็กในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน เช่น ไฟไหม้ แก๊สรั่ว เป็นต้น

2.4 จัดพื้นที่ใช้สอยให้เป็นสัดส่วนตามการใช้งาน เช่น ห้องรับประทานอาหาร ห้องทำกิจกรรม และห้องนอน หากใช้บริเวณเดียวกัน ควรทำความสะอาดทุกครั้งเมื่อเสร็จสิ้นแต่ละกิจกรรม

2.5 ทำความสะอาดเพดาน ฝาผนัง และพื้นห้องสม่ำเสมอ โดยเริ่มจากบนลงล่าง และแนะนำให้ใช้ผ้าเปียกเช็ดแทนการปัดฝุ่น สำหรับพื้นห้องควรเช็ดดูทุกวัน และดูแลไม่ให้พื้นเปียก

2.6 จัดให้มีการระบายอากาศ และแสงสว่างเพียงพอ โดยเปิดช่องระบายอากาศ หน้าต่าง ให้มีแสงสว่างธรรมชาติเข้าถึง และอากาศถ่ายเทได้ดี เพื่อลดการเจริญเติบโตของเชื้อโรคในอากาศ และลดการใช้ไฟฟ้า

3. การดูแลวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ และของเล่นเด็ก

การจัดวางวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ไว้อย่างเป็นระบบจะช่วยเสริมในเรื่องสุขภาพ และความปลอดภัยให้แก่เด็ก ดังนั้น ครูผู้ดูแลเด็กควรดำเนินการดูแลวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ดังนี้

3.1 จัดให้มีแก้วดื่มน้ำ ประจำตัวเด็กแต่ละคน และล้างทำความสะอาดทุกครั้ง

3.2 จัดให้มีที่เก็บแปรงสีฟันที่ถูกสุขลักษณะ คือ แยกเก็บของเด็กแต่ละคน และอยู่ในที่อากาศถ่ายเท

3.3 ทำความสะอาดที่นอน หมอน ผ้าห่มเด็ก อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยครูผู้ดูแลเด็ก หรือ ให้ผู้ปกครองนำกลับไปซักที่บ้านทุกเย็นวันศุกร์

3.4 เลือกของเล่นเด็กที่ปลอดภัย ได้แก่ พื้นผิวเรียบ ทำความสะอาดง่าย เคลือบสีที่ปลอดภัย หลีกเลียงของเล่นที่เปราะบาง แตกง่าย แหฬมคม หรือมีชิ้นส่วนเล็กๆ หลุดง่าย

3.5 ทำความสะอาดของเล่นต่าง ๆ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

3.6 ควรจัดให้มีของเล่นเด็กจากวัสดุธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เครื่องเล่นไม้ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

3.7 ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาชนะพลาสติกที่ไม่ได้มาตรฐาน เพราะจะทำให้เกิดการสะสมสารพิษเป็นอันตรายต่อร่างกายได้

4. การดูแลห้องน้ำ ห้องส้วม

ห้องน้ำ ห้องส้วมที่ดีควรแยกจากกัน สะอาด ถูกสุขลักษณะ ตลอดจนมีสุขภัณฑ์ที่มีขนาด เหมาะสมกับเด็ก เพราะจะช่วยให้เด็กมีสุขนิสัยการขับถ่ายที่ดี และปลอดภัยจากการลื่น พลัดตก และการติดเชื้อโรคต่างๆ ได้ ซึ่งผู้ดูแลเด็กเล็กควรดูแล ดังนี้

4.1 ทำความสะอาด พื้น ผนัง ห้องน้ำทุกวัน และหมั่นเช็ดพื้นให้แห้งอยู่เสมอ

4.2 จัดให้มีแสงสว่างและการระบายอากาศเพียงพอจะช่วยลดกลิ่นความอับชื้น และการเจริญเติบโตของเชื้อโรค เชื้อรา ได้ดี

4.3 กรณีใช้สุขภัณฑ์เป็นขนาดผู้ใหญ่ ควรจัดหาอุปกรณ์ช่วยเสริมการใช้งานให้เด็กใช้ได้อย่างปลอดภัย เช่น มีราวจับขนาดเหมาะกับมือเด็ก มีเก้าอี้ หรือโตะเตี้ยๆ ให้เด็กก้าวขึ้นไปนั่ง โถส้วม หรือใช้อ่าง ล้างมือได้อย่างสะดวก

4.4 จัดให้มีน้ำใช้เพียงพอ และมีสายฉีดน้ำหรือขันน้ำ สำหรับใช้ในการทำความสะอาดหลังการขับถ่าย

4.5 ภายในห้องส้วม หรือด้านหน้าห้องส้วม ควรมีอ่างล้างมือ พร้อมสบู่ผ้าเช็ดมือ เพื่อฝึกให้เด็กได้ทำความสะอาดมือหลังการขับถ่ายทุกครั้ง

4.6 เก็บน้ำยาทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องส้วม ให้มิดชิด ห่างจากมือเด็ก

4.7 อุปกรณ์ และแปรงขัดห้องน้ำ ควรเก็บในที่อากาศถ่ายเทสะดวก และนำฟุ้งแดดเป็นครั้งคราว เพื่อลดการสะสมเชื้อโรค

4.8 ฝึกให้เด็กมีพฤติกรรมการใช้ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ถูกวิธี ได้แก่ ราดน้ำหรือกด ชักโครกทุกครั้งหลังการใช้ส้วม ทิ้งกระดาษหรือเศษขยะลงในถังขยะที่จัดให้ ไม่ทิ้งสิ่งอื่นใดลงในโถส้วมเด็ดขาด

5. การจัดการขยะและน้ำเสีย

ขยะและน้ำเสียมีผลกระทบต่อสุขภาพ ดังนั้น จึงควรจัดวางระบบในการดูแล สิ่งที่ควรปฏิบัติ มีดังนี้

5.1 จัดให้มีที่รองรับขยะ ที่มีสภาพดี มีฝาปิดมิดชิด วางตามจุดต่างๆ ในศูนย์ฯ อย่างเพียงพอ เช่น ภายในห้อง บริเวณสนามเด็กเล่น ห้องครัว และห้องส้วม เป็นต้น

5.2 แยกภาชนะเก็บขยะ อย่างน้อย 4 ประเภท คือ 1) ขยะแห้งทั่วไป 2) ขยะที่สามารถนำกลับไปใช้ได้ใหม่ 3) ขยะเปียกที่เป็นเศษอาหาร หรือขยะจากห้องครัว และ 4) ขยะอันตราย เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ กระจก ทรายเคมี น้ำยาทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องส้วม เป็นต้น

5.3 รวบรวมขยะออกจากตัวอาคารทุกวัน เพื่อไม่ให้มีขยะตกค้างภายในอาคาร และนำไปรวมไว้ในที่พักขยะนอกอาคาร ขยะที่รอการนำไปกำจัดต้องเก็บอย่างมิดชิด พ้นจากการคุ้ยเขี่ยของสัตว์และพาหะนำโรค

5.4 คูณรางระบายน้ำจากห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องครัว ให้ระบายได้ดี ไม่มีขยะตกค้าง อุดตัน หรือน้ำนิ่งขัง และควรมีฝาปิดท่อระบายน้ำให้ปลอดภัยจากการพลัดตกของเด็ก

5.5 น้ำทิ้งจากครัว หรือห้องอาหาร ซึ่งมีคราบไขมัน ควรปล่อยผ่านบ่อดักไขมันก่อนทิ้งลงท่อระบายหรือแหล่งน้ำสาธารณะ

6. การควบคุมและป้องกันแมลงและพาหะนำโรค

เด็กๆ อาจเจ็บป่วยจากเชื้อโรคที่มากับแมลงและสัตว์พาหะนำโรคต่างๆ ได้ เช่น แมลงวัน แมลงสาบ ทำให้เกิดอาการอุจจาระร่วง หรือ ยุง ทำให้เกิดโรคไข้เลือดออก ไข้สมองอักเสบ เป็นต้น การควบคุมและป้องกัน ควรทำดังนี้

6.1 กำจัดแหล่งที่มีน้ำขัง เพื่อป้องกันการแพร่พันธุ์ยุง โดยทำลาย ภาชนะที่มีน้ำขัง หรือแหล่งน้ำนิ่ง อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

6.2 ดูแลสภาพแวดล้อมในศูนย์ฯ ให้สะอาดอยู่เสมอ ป้องกัน แมลงวัน แมลงสาบ และหนู โดยจัดเก็บขยะอย่างถูกวิธี

6.3 ล้างทำความสะอาดถังขยะและบริเวณที่พักขยะเพื่อลดการ หมักหมมสิ่งสกปรกต่างๆ

6.4 ให้เด็กได้นอนในมุ้งลวด หรือถ้าไม่มี ควรจัดให้ห้องนอนมี แสงสว่างและการระบายอากาศ

7. การป้องกันอุบัติเหตุ และอุบัติภัย

อุบัติเหตุ ที่อาจเกิดขึ้นได้จากสิ่งแวดล้อมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีได้ หลายประการ ตั้งแต่ อุบัติเหตุจากสนามเด็กเล่น สารเคมี และไฟฟ้า

7.1 สนามเด็กเล่น เป็นสิ่งหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนากล้ามเนื้อ มัดเล็ก มัดใหญ่ การประสานงาน การตัดสินใจ และพัฒนาการ แต่ขณะเดียวกันก็ ก่อให้เกิดอันตรายได้ง่าย ถ้าไม่ได้มาตรฐาน และขาดการดูแล

7.1.1 พื้นสนามเด็กเล่น ควรทำด้วยวัสดุที่ปลอดภัย เช่น ทราย ไม้ วัสดุที่ลดการกระแทก

7.1.2 จัดหาเครื่องเล่นสนามที่ได้รับการออกแบบที่ดี และ ติดตั้งอย่างถูกวิธี

7.1.3 บำรุงรักษา ทำความสะอาด และตรวจสอบ อุปกรณ์ เครื่องเล่นทุกวันให้สะอาด และอยู่ในสภาพดีเสมอ

7.1.4 ควรมีครูผู้ดูแลเด็ก ขณะเล่นในสนามเด็กเล่นในสัดส่วน ต่อเด็กที่เหมาะสม คือ 1 : 20

7.2 อุปกรณ์ เครื่องใช้ไฟฟ้า สายไฟ ปลั๊กไฟ หมั่นตรวจสอบให้อยู่ในสภาพดี เก็บสายไฟให้เรียบร้อย ปลั๊กไฟที่อยู่ต่ำกว่า 1.5 เมตร ควรหาฝารอบปลั๊กไฟเพื่อป้องกันเด็ก

7.3 จัดให้มีผู้ยาสัมัญประจำบ้านที่มียา และเวชภัณฑ์ตามจำเป็น และติดตั้งให้พื้นมือเด็ก ตรวจสอบวันหมดอายุของยา สม่ำเสมอ

7.4 เก็บสารเคมีอันตราย ในที่มิดชิด พื้นมือเด็ก และอยู่บรรจุในภาชนะที่มีฉลากชัดเจน ภาชนะใส่สารเคมีที่ใช้หมดแล้ว ควรเก็บทิ้งอย่างถูกวิธี

7.5 จัดเตรียมเครื่องดับเพลิงที่มีมาตรฐานไว้ประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ติดตั้งในที่หยิบใช้สะดวก อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน และมีผู้ที่สามารถใช้ได้ถูกต้อง หรือถ้าไม่มีเครื่องดับเพลิง ควรมีภาชนะเก็บน้ำ รวมทั้งสายยาง ที่พร้อมใช้เมื่อเกิดเพลิงไหม้

การจัดสิ่งแวดล้อมในศูนย์ฯ ให้สะอาดและปลอดภัย ส่วนใหญ่สามารถทำได้โดยครูผู้ดูแลเด็กเล็ก อย่างไรก็ตาม บางเรื่องที่ครูผู้ดูแลเด็กเล็กไม่สามารถดำเนินการได้เอง ควรประสานความร่วมมือกับผู้บริหาร และผู้ปกครองเด็ก เพื่อดำเนินการให้เกิดความปลอดภัยกับเด็กทุกคน รวมถึงครูผู้ดูแลเด็กเองด้วย

การดูแลให้เด็กได้รับอาหารและน้ำสะอาด ปลอดภัย

เด็กเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตสูงสุดจึงต้องการอาหารที่มีคุณค่าครบถ้วน สะอาด และปลอดภัย ซึ่งมีเหตุผลที่สำคัญ คือ

1. อาหารให้พลังงานและสารอาหารแก่เด็ก สำหรับทำกิจกรรมและการเจริญเติบโต
2. อาหารช่วยดูแลรักษาสุขภาพเด็ก โภชนาการที่ดีช่วยให้เด็กไม่เป็นหวัด และโรคอุจจาระร่วง
3. การรับประทานอาหารเด็กควรให้เด็กรู้จักสัมผัสใกล้ชิดกับบุคคลอื่น

4. การรับประทานอาหารทำให้เด็กได้เรียนรู้โลก โดยการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5

5. เด็กจะมีพัฒนาการ ทักษะ เมื่อเด็กรับประทานอาหารด้วยตนเอง

6. เด็กจะมีพัฒนาการด้านภาษาและทักษะทางสังคมที่ดี เมื่อรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น

อาหารที่ปลอดภัย และเหมาะสมที่จะจัดให้เด็ก จะต้องไม่เป็นอาหารที่ทำให้สำลักง่าย ต้องไม่ร้อนและขนาดเล็ก เช่น ไข่กรอกแผ่นบางกลมๆ อนุ๋น เมล็ดถั่ว เป็นต้น นอกจากนี้ลักษณะของ อาหาร พบว่าปัจจุบันอาหาร มีสารปนเปื้อนมากมาย ที่ควรระวัง ตลอดจนกระบวนการผลิต จนถึงการใช้โภชนาการ อาหารที่มีสารปนเปื้อน และไม่สะอาด สามารถทำให้เกิดอันตรายกับเด็กได้มาก เช่น

1. โรคที่มีอาหารและน้ำเป็นสื่อ เช่น โรคอุจจาระร่วง บิด ไทฟอยด์ ซึ่งจะทำให้เกิดอาการปวดท้องอย่างรุนแรง มีไข้ อาเจียน ฯลฯ

2. โรคพยาธิต่างๆ ที่ปนเปื้อนมากับเนื้อสัตว์ และผักที่ไม่สะอาด และปรุงไม่สุก

3. โรคจากอาหารเป็นพิษ เช่น อาหารกระป๋องที่หมดอายุ หรือชำรุด จะทำให้มีอาการ ปวดท้อง ท้องร่วง ฯลฯ

4. พิษจากพืชและสัตว์จากธรรมชาติ เช่น พิษจากเห็ด กลอย ฯลฯ

5. พิษจากสารเคมี เช่น สารตะกั่ว สารกำจัดแมลง สีสันอาหาร สารปรุงแต่งอาหาร ฯลฯ

ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองสุขภาพเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จึงควรจัดอาหารที่สะอาด ปลอดภัยให้เด็ก โดยพิจารณาทุกขั้นตอนในกระบวนการผลิตอาหาร และเน้นพฤติกรรมรับประทานอาหารที่ถูกต้อง ได้แก่ การใช้ช้อนกลาง และการ

ล้างมือให้สะอาดก่อนรับประทานอาหารทุกครั้ง การดูแลให้เด็กได้รับอาหารและน้ำที่สะอาด ปลอดภัย สามารถทำได้ดังนี้

1. การจัดให้น้ำดื่มสะอาด

ในแต่ละวัน เด็กจะต้องได้รับน้ำดื่มที่สะอาด ปลอดภัย อย่างเพียงพอ ซึ่งครูผู้ดูแลเด็ก สามารถจัดหาน้ำดื่มและดูแลความสะอาดในการดื่มน้ำให้กับเด็กได้ดังนี้

1.1 น้ำดื่มสำหรับเด็ก ควรเป็นน้ำที่ผ่านการปรับปรุงคุณภาพแล้ว เช่น น้ำประปาที่ต้มสุก หรือผ่านเครื่องกรองที่มีการดูแลรักษาสม่ำเสมอ หรือน้ำบรรจุขวดที่มีเครื่องหมาย อย.

1.2 ภาชนะที่เก็บน้ำดื่ม ต้องมีฝาปิดมิดชิด มีที่รินน้ำออกทางเดียว ไม่ใช่ภาชนะ เช่น แก้ว หรือขันน้ำ ตักโดยตรง เนื่องจากอาจทำให้มีการปนเปื้อนได้ง่าย มีการทำความสะอาดภาชนะใส่น้ำดื่มสม่ำเสมอ

1.3 จัดให้เด็กแต่ละคนมีแก้วน้ำประจำตัว และมีการทำความสะอาดทุกครั้งหลังการใช้งาน

2. การจัดสถานที่เตรียมปรุงอาหารให้สะอาด ปลอดภัย

นอกจากอาหารที่มีประโยชน์ทางโภชนาการที่เด็กจะต้องได้รับอย่างครบถ้วนในแต่ละวัน ครูผู้ดูแลเด็ก จะต้องให้ความสำคัญในการจัดสถานที่ สำหรับการเตรียม การปรุงอาหาร ดังนี้

2.1 สถานที่เตรียมปรุงอาหาร ควรแยกเป็นสัดส่วน พื้นห้อง และฝาผนังทำด้วยวัสดุสีอ่อน และทำความสะอาดง่าย

2.2 จัดให้มีแสงสว่าง และการระบายอากาศดี ลดปัญหา กลิ่น คับ และความร้อน ไม่ให้รบกวนบริเวณใกล้เคียง

2.3 โต๊ะเตรียม ปรุงอาหาร สภาพดี สะอาด และสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร เพื่อป้องกันสิ่งสกปรกกระเด็นปนเปื้อนอาหาร

2.4 กรณี ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีห้องครัวอยู่ภายในบริเวณศูนย์ฯ ต้องป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นเมื่อเด็กเข้าไปเล่นในห้องครัว เช่น มีอุปกรณ์ปิดหัวแก๊ส ที่ปลอดภัย เก็บมีดและของมีคมให้มิดชิด

2.5 กรณีที่ ซื้ออาหารพร้อมบริโภค หรือจ้างทำจากภายนอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรเลือกร้านที่สะอาด และเน้นให้มีการปกปิดอาหารที่พร้อมบริโภคขณะขนส่ง

3. การเลือก การปรุง การเก็บอาหารให้สะอาด และปลอดภัย

อาหารที่สะอาด ปลอดภัย จะช่วยให้เด็กสามารถได้รับประโยชน์จากการรับประทานอาหารแต่ละชนิดได้อย่างเต็มที่ ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กจะต้องมีวิธีการในการเลือก การปรุง และการเก็บอาหาร ดังนี้

3.1 การเลือกและเตรียมอาหารสด

3.1.1 เลือกอาหารที่ใหม่ สด สะอาด มีสีตามธรรมชาติ เช่น เนื้อสัตว์ สีสชมพู ผักสดใบมีรูพรุน เล็กน้อย อาหารแห้งต้องไม่อับชื้น หรือมีกลิ่นเหม็น

3.1.2 หลีกเลี่ยงอาหารที่เจือปนสีสังเคราะห์ หรือสีสดมาก ๆ

3.1.3 อาหารกระป๋อง และเครื่องปรุงรส ควรอยู่ในสภาพดี มีเครื่องหมาย อย. มีฉลากระบุวันผลิต วันหมดอายุ

3.1.4 การล้างผัก ผลไม้ สำหรับผักควรลอกออกเป็นชั้นๆ แล้วล้างให้สะอาดด้วยน้ำไหลผ่าน และล้างทีละใบ เพื่อล้างสิ่งสกปรก และสารเคมีตกค้าง ผักและผลไม้ควรล้างก่อนปอกเปลือก

3.2 การปรุงอาหาร

3.2.1 ปรุงอาหารโดยไม่ใช้ผงชูรส หรือเครื่องปรุงรส และสารปรุงแต่งสี

3.2.2 ปรุงอาหารให้สุกอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะเนื้อสัตว์ เพื่อทำลายเชื้อโรคต่าง ๆ

3.2.3 ขณะปรุงอาหารควรงดการพูดคุย ทางที่ดีควรใช้ผ้าสะอาด ปิดปาก ป้องกัน ไอ จามลงอาหารขณะปรุง

3.2.4 การชิมอาหาร ควรใช้ช้อนสำหรับชิม ไม่ใช่ช้อนเดียวกับที่ใช้ ทำอาหาร

3.3 การเก็บรักษาอาหาร

การเก็บรักษาอาหารที่ดี ควรทำทั้งก่อนและหลังปรุงอาหาร เพื่อลด ปัญหาการปนเปื้อนอาหาร สิ่งที่ต้องปฏิบัติ คือ

3.3.1 เก็บอาหารในอุณหภูมิที่เหมาะสม เก็บในภาชนะที่สะอาด และเหมาะสมตามประเภทของอาหาร เช่น อาหารที่มีส่วนประกอบของน้ำสัมผัสayu ควรใส่ ภาชนะที่ทนกรดได้ดี เช่น แก้ว กระเบื้อง สแตนเลส เป็นต้น

3.3.2 ปกปิดอาหารที่ปรุงสุก หรือพร้อมบริโภค ด้วยฝาชี หรือฝา ภาชนะ ไม่แนะนำให้ใช้ผ้า เพราะสามารถสัมผัสตัวอาหารได้ง่าย

3.3.3 น้ำดื่ม น้ำผลไม้ ต้องสะอาด และเก็บในภาชนะที่สะอาด มีฝาปิด มิดชิด การทำน้ำผลไม้ ต้องใช้น้ำดื่มสุกผสมเท่านั้น

3.3.4 น้ำแข็งที่ใช้สำหรับรับประทานควรเก็บในภาชนะที่สะอาด มีฝา ปิด มีอุปกรณ์สำหรับตัก และไม่แช่อาหารอื่นใดปนในถังน้ำแข็ง

4. การเลือก การล้าง และการเก็บอุปกรณ์ และภาชนะใส่อาหาร

อุปกรณ์และภาชนะใส่อาหารเป็นสิ่งที่สัมผัสกับอาหารโดยตรง จึงต้องให้ ความสำคัญกับการเลือก การล้าง และการเก็บอุปกรณ์ต่างๆ ดังนี้

4.1 การเลือก

4.1.1 เลือกภาชนะใส่อาหาร จาน ชาม ช้อน ส้อม ที่ทำด้วยวัสดุปลอดภัย เช่น สแตนเลส อลูมิเนียม เมลามีนคุณภาพดี สีอ่อน ตะเกียบไม้ตากแห้ง

4.1.2 จาน ชาม เลือกใช้ที่พื้นผิวเรียบ เพื่อให้ทำความสะอาดง่าย

4.1.3 เจียงที่ใช้เตรียมอาหารต้องสภาพดี ไม่แตกร้าว แยกใช้เจียงอย่างน้อย 3 เจียงตามประเภทของอาหาร คือ เจียงสำหรับเนื้อสัตว์สด เนื้อสัตว์สุก และผัก ผลไม้ ต้องล้างให้สะอาดทั้งก่อนและหลังการใช้งาน เก็บในที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี เพื่อลดการปนเปื้อนเชื้อโรคในอาหาร

4.2 การล้าง

4.2.1 ล้างภาชนะ อุปกรณ์ที่ใช้ใส่อาหาร และช้อน ส้อม อย่างน้อย 3 ครั้ง หลังจากเก็บเศษอาหารออกแล้ว ดังนี้

ครั้งที่ 1 ล้างด้วยน้ำยาล้างภาชนะ

ครั้งที่ 2, 3 ล้างด้วยน้ำสะอาด หรือล้างด้วยน้ำไหลผ่าน

4.2.2 อ่างล้างภาชนะ ควรควรอยู่สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร ควรมีท่อระบายน้ำ ที่ดี ไม่มีน้ำขังหรือเฉอะแฉะ จาน ชาม และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ล้างสะอาดแล้ว คว่าบนตะแกรง ที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี และสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร ผึ่งให้แห้งไม่ควรใช้ผ้าเช็ดภาชนะที่ล้างแล้ว

4.3 การเก็บ

4.3.1 ช้อน ส้อม ตะเกียบ ให้วางเอาด้านด้ามขึ้นบน ในตะกร้าที่โปร่ง สะอาด หมั่นดูแลตะกร้าให้สะอาดอยู่เสมอ

4.3.2 จาน ชามที่ล้างสะอาดแล้ว ผึ่งให้แห้ง จึงเก็บใส่ภาชนะที่มีการปกปิด

4.3.3 เครื่องครัว เช่น หม้อ กระทะ ตะหลิว ควรแขวนที่ด้ามให้ส่วนที่ใส่อาหารหันเข้าผนัง

5. สุขนิสัยส่วนบุคคลของผู้ปรุง - เสริฟอาหาร

ผู้ปรุง หรือเตรียมอาหารควรมีสภาพ สุขอนามัยส่วนบุคคลที่ดี และมีการแต่งกายสะอาด เหมาะสม ดังนี้

5.1 ล้างมือด้วยสบู่และน้ำสะอาด ก่อนและหลังการเตรียม ปรงอาหาร และ ก่อน เสริฟอาหารให้เด็ก

5.2 ระหว่างเตรียม และปรงอาหารไม่ควรพูดคุย และควรปิดปากด้วยผ้า สะอาดป้องกันการไอ จาม ปนเปื้อนอาหาร

5.3 ตัดเล็บสั้น รักษาให้สะอาดเสมอ และไม่สวมเครื่องประดับที่มือ และนิ้ว

5.4 ไม่เตรียม ปรงอาหารในขณะที่ป่วย มีไข้ เจ็บคอ มีแผลเรื้อรังที่มือ และ นิ้ว หากมีบาดแผลควรปิดพลาสติกให้เรียบร้อย

5.5 แต่งกายให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ เพื่อป้องกันการปนเปื้อนในอาหาร ดังนี้

5.5.1 สวมเสื้อมีแขน เพื่อป้องกันเหงื่อไคล

5.5.2 สวมหมวกคลุมผม และผ้ากันเปื้อน ควรใช้สีขาว เพื่อให้เห็น ความสกปรกได้ง่ายป้องกันเส้นผม และรังแคตกหล่นใส่อาหาร

5.6 ไม่ใช้มือสัมผัสอาหารที่พร้อมบริโภคโดยตรง ต้องใช้ภาชนะในการ หยิบจับอาหารที่สะอาด

5.7 ไม่ใช้ปากเป่าอาหารให้เย็น ก่อนให้เด็กรับประทาน เพราะจะทำให้ น้ำลายปนเปื้อนในอาหารติดเชื้อโรคได้

ในกรณีที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่ได้เตรียม ปรงอาหารที่ศูนย์ฯ เอง ครู ผู้ดูแลเด็ก ควรที่จะตรวจสอบร้านอาหารที่จะจ้างมาทำอาหารให้เด็กโดยใช้แนวทาง เดียวกันนี้ เพื่อให้ได้ร้านที่ทำอาหารสะอาดและปลอดภัยสำหรับเด็กมากที่สุด

6. โภชนาการสำหรับเด็ก

เพื่อให้เด็กได้รับอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ส่งผลต่อการเจริญเติบโต ของเด็กตามพัฒนาการควรส่งเสริมให้เด็กได้รับสารอาหารครบ 5 หมู่ ได้แก่

หมู่อาหาร	อาหาร	ประโยชน์
หมู่ที่ 1 เนื้อสัตว์	ได้แก่ เนื้อสัตว์ต่างๆ เช่น หมู วัว เป็ด ไก่ กุ้ง ปลา เครื่องใน เช่น ตับ ปอด หัวใจ ไข่ต่างๆ ถั่วเมล็ดแห้งต่างๆ เช่น ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง และอาหารที่ทำจากถั่ว นม และผลิตภัณฑ์จากนม	ช่วยเสริมสร้างและซ่อมแซมร่างกาย ส่วนที่สึกหรอ เครื่องในช่วยสร้างและบำรุงโลหิต นมช่วยสร้างกระดูกและฟัน เนื้อสัตว์ประเภทอาหารทะเลช่วยป้องกันโรคคอพอก เด็กอยู่ในวัยเจริญเติบโตต้องการอาหารหมู่นี้มาก
หมู่ที่ 2 ข้าว แป้ง	ได้แก่ ข้าวต่างๆ เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว แป้งต่างๆ เช่น แป้งข้าวเจ้า แป้งมันสำปะหลังและอาหารที่ทำจากแป้ง เช่น ก๋วยเตี๋ยว บะหมี่ ขนมจีน ขนมปัง หัวเผือก มันต่างๆ	ให้พลังงานและความอบอุ่นแก่ร่างกาย ทำให้มีแรงเคลื่อนไหวทำงานได้
หมู่ที่ 3 ผักใบเขียว เหลือง	ได้แก่ ผักใบเขียวเหลือง และผักเป็นหัวต่างๆ เช่น ผักบุ้ง กระเทียม ตำลึง ฟักทอง กระหล่ำปลี มะเขือต่างๆ	บำรุงสุขภาพทั่วไปให้แข็งแรง บำรุงสุขภาพของผิวหนัง นัยน์ตา เหงือก และฟัน สร้างและบำรุงโลหิต ช่วยให้ร่างกายใช้ประโยชน์จากอาหารอื่นได้เต็มที่ และมีเส้นใยเป็นกากช่วยให้การขับถ่ายสะดวก
หมู่ที่ 4 ผลไม้ต่างๆ	ได้แก่ ผลไม้สดต่างๆ เช่น มะละกอ กล้วย ส้ม มะม่วง ฝรั่ง สับปะรด	ช่วยบำรุงสุขภาพ และป้องกันโรคต่างๆ ช่วยให้ร่างกายสดชื่น บำรุงสุขภาพของผิวหนัง นัยน์ตา เหงือก และฟัน
หมู่ที่ 5 ไขมันจากสัตว์ และพืช	ได้แก่ ไขมันจากสัตว์ เช่น มันหมู มันไก่ ไขมันจากพืช เช่น น้ำมันถั่ว น้ำมันงา กะทิ	อาหารหมู่นี้ให้พลังงานสูง และให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย ทำให้มีกำลังเคลื่อนไหวทำงานได้ เป็นตัวช่วยละลายวิตามินหลายชนิดเพื่อการดูดซึม และนำไปใช้ประโยชน์

บทที่ 4

การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก

บทที่ 4

การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก

ในช่วง 5 ปีแรกของชีวิต เป็นระยะที่สำคัญที่สุด เนื่องจากสมองของเด็กมีการเจริญเติบโต และพัฒนาอย่างรวดเร็ว ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือครูผู้ดูแลเด็ก ต้องตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาการ หรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมสติปัญญาและลักษณะนิสัย โดยพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดตามวุฒิภาวะ หรือความพร้อมของเด็ก ซึ่งต้องมีการส่งเสริมให้เหมาะสมตามวุฒิภาวะหรือความพร้อมของเด็กแต่ละคนตามช่วงอายุ โดยอาศัยความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครูผู้ดูแลเด็กที่เกี่ยวข้องกับเด็กผ่านกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ ต่อไปนี้

1. หลักสูตรปฐมวัย
2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 - 2.1 สาระการเรียนรู้
 - 2.2 แนวการเรียนรู้
 - 2.3 กิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.4 สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้

หลักสูตร

1. ข้อมูลทั่วไป
2. ปรัชญา
3. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย จุดหมาย
4. การจัดประสบการณ์เรียนรู้
5. การวัดและประเมินผลพัฒนาการ

1. ข้อมูลทั่วไปของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ข้อมูลทั่วไปของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง การเขียนระบุถึงประวัติความเป็นมาของสถานศึกษา สถานที่ตั้ง จำนวนเนื้อที่ อาคาร สภาพทั่วไปของเด็ก ผู้ปกครอง ชุมชน การบริหารงาน และข้อมูลต่าง ๆ ที่เห็นว่ามีค่าสำคัญ วิธีการเขียน ใช้การเขียน บรรยายให้กระชับชัดเจน อาจจะมีตารางข้อมูล หรือแผนผัง หรือภาพถ่ายตามที่สถานศึกษาจะเห็นสมควร

2. ปรัชญาของการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ปรัชญาการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง หลักการ อุดมการณ์ แนวคิดหลักในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเชื่อว่าเด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้ อย่างไร หลักการในการพัฒนาเด็กเป็นอย่างไร คุณลักษณะของเด็กตามเป้าหมายของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.1 ตัวอย่างปรัชญาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จัดการศึกษาโดยจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเรียนปนเล่นภายใต้บริบทของสังคมและวัฒนธรรมโดยชุมชน ผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน เต็มตามศักยภาพ และเป็นสมาชิก ที่ดีของสังคม

2.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จัดการศึกษาให้เด็กมีพัฒนาการครบถ้วนตามวัย โดยเด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมกระบวนการ จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความสนใจของเด็กเป็นรายบุคคล และความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น โดยเน้นให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม มีความสามารถ และมีความสุข

3. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

3.1 วิสัยทัศน์ หมายถึง เจตนารมณ์ อุดมการณ์ ความเชื่อของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่คาดหวังจะพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เขียนให้ชัดเจน สอดคล้องกับปรัชญาของสถานศึกษา สภาพปัจจุบัน และแนวโน้มของสังคม รวมทั้งความต้องการพื้นฐานของหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ตัวอย่างการกำหนดวิสัยทัศน์

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี มีสุนทรียภาพทางด้านศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ รักษาดี ศาสนา กษัตริย์ รักความเป็นไทย รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสาร คิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมตามวัย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

3.2 ภารกิจ หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องปฏิบัติ เพื่อให้วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาปรากฏเป็นจริง วิธีเขียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรระบุกิจกรรมที่จำเป็นต้องทำให้ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์เพื่อสะท้อนแนวความคิดในการทำงาน และการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ตัวอย่างการกำหนดภารกิจ

1. ภารกิจศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก.....

- 1.1 จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน
- 1.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายและสุขนิสัยที่ดี
- 1.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึง

ประสงค์

- 1.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง
- 1.5 จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ

ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น

- 1.6 จัดกิจกรรมเสริมสร้างประชาธิปไตย
- 1.7 ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ
- 1.8 จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

หรือ

2. ภารกิจศูนย์.....

- 2.1 จัดกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจสังคม และ สติปัญญา

- 2.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความ

ซื่อสัตย์

- 2.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กมีความรักชาติ ศาสนา กษัตริย์ และเป็นความเป็นไทย

- 2.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กรักธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

- 2.5 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

เพื่ออยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

2.6 จัดกิจกรรมส่งเสริมสุนทรียภาพทางด้านศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว

2.7 จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางด้านภาษา กระบวนการคิด และการแก้ปัญหา

2.8 พัฒนาครูผู้ดูแลเด็กและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความสามารถตามศักยภาพ และเป็นแบบอย่างที่ดี

2.9 พัฒนาสภาพแวดล้อม สื่อ อุปกรณ์ให้เหมาะสม ปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้

2.10 พัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และชุมชนมีส่วนร่วม

2.11 จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาเด็กพิเศษให้มีโอกาสพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ

3.3 เป้าหมาย หมายถึง ผลสัมฤทธิ์หรือจุดหมายที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคาดหวังให้เกิดกับเด็กตามภารกิจ หรือกิจกรรมที่ปฏิบัติ ควรเขียนระบุเป้าหมายให้สอดคล้องกับภารกิจให้ชัดเจนว่าต้องการอย่างไร เป้าหมายที่ดีควรมีการระบุเป้าหมายทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ

ตัวอย่างการกำหนดเป้าหมาย

1. เป้าหมายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก.....

1.1 เด็กทุกคนมีร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี

1.2 เด็กทุกคนสามารถใช้ภาษาสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

กับวัย

1.3 เด็กทุกคนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้

1.4 เด็กทุกคนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. เป้าหมายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก.....

2.1 เด็กทุกคนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี

2.2 เด็กทุกคนมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ รัก
ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2.3 เด็กทุกคนรักชาติ ศาสนา กษัตริย์ และความเป็นไทย

2.4 เด็กทุกคนแสดงออกได้ตามศักยภาพด้านศิลปะ ดนตรี การ
เคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการ

2.5 เด็กทุกคนมีความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสารได้
เหมาะสมกับวัย

2.6 เด็กทุกคนมีทักษะกระบวนการคิด และสามารถแก้ปัญหาได้
เหมาะสมกับวัย

2.7 เด็กทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย
อย่างมีความสุข

3.4 จุดหมาย

จุดหมายในหลักสูตร หมายถึง พฤติกรรมหรือสภาพที่พึงประสงค์
ที่ต้องการให้เกิดกับเด็ก คุณลักษณะตามวัย เป็นความสามารถหรือสภาพที่พึงประสงค์
ในพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้นๆ ขณะเดียวกันครูผู้ดูแลเด็กจะต้อง
คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คุณลักษณะตามวัยหรือสภาพที่พึงประสงค์ ได้แก่

1. พัฒนาการด้านร่างกาย
2. พัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจ
3. พัฒนาการด้านสังคม
4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

4. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่ให้แก่เด็กอายุ 0 – 5 ปี มีโอกาสได้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ในส่วนนี้ให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเขียนระบุหลักการ วิธีการในการจัดประสบการณ์ โดยศึกษาหลักการ แนวทางจากหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารคู่มือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.1 ประสบการณ์ที่จัด

ตารางกิจกรรมประจำวัน

ตารางกิจกรรมประจำวัน คือ กำหนดการที่จะให้ทราบได้ว่าในแต่ละวัน เด็กและ ครูผู้ดูแลเด็กจะทำอะไรกันบ้าง เมื่อใด เวลาใด ที่ไหน อย่างไร การกำหนด หลักการและขอบข่ายการจัด กิจกรรมประจำวันไว้ เพื่อให้ครูผู้ดูแลเด็กใช้เป็นหลักในการออกแบบกิจกรรมประจำวันเองให้สอดคล้องกับสภาพสถานะของชุมชน ท้องถิ่นที่ ศูนย์ฯ ตั้งอยู่ ตัวอย่างการจัดกิจกรรมประจำวัน เช่น

ช่วงเช้า

08.00-10.00 น.	รับเด็ก ดูแลเด็กในเบื้องต้น ดูแลให้เด็กเก็บของใช้ส่วนตัวเข้าที่ เคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ เล่นอิสระ ทำกิจกรรมประจำสัปดาห์
----------------	---

ช่วงสาย

10.00-10.10 น.	เก็บของเล่น เข้าห้องน้ำ ล้างมือ
10.10-10.30 น.	รับประทานอาหารว่างเช้า
10.30-11.00 น.	กิจกรรมกลุ่ม สนทนา ร้องเพลง เล่านิทาน

11.00-11.50 น.	เล่นกลางแจ้ง
11.50-12.00 น.	ล้างมือ ทำความสะอาดร่างกาย
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน ล้างหน้า แปรงฟัน
ช่วงบ่าย	
13.00-15.00 น.	พักผ่อน นอนกลางวัน
15.00-16.30 น.	กิจกรรมกลุ่ม การละเล่นของไทย
	รับประทานอาหารว่างบ่าย แผลเมตตา
	อำลาเพื่อนและครู รอผู้ปกครองรับกลับบ้าน

(ตัวอย่างกิจกรรมบางส่วน จาก โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก)

กิจกรรมประจำสัปดาห์

กิจกรรมประจำสัปดาห์ คือ การกำหนดขอบข่ายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสัปดาห์ที่จัดให้มีขึ้นสัปดาห์ละครั้งหมุนเวียนกันทุกวันในหนึ่งสัปดาห์ มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติตามฤดูกาล วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่นเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ ผ่านการเลียนแบบการทำงานจากผู้ใหญ่

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น

วันจันทร์	งานหัตถกรรม ร้อยดอกไม้
วันอังคาร	ศิลปะ วาดภาพสีน้ำ สีเทียน
วันพุธ	กีฬา ดนตรี
วันพฤหัสบดี	ทำอาหาร ขนม ทำขนม-อาหารที่เด็กชอบ
วันศุกร์	ปลูกและดูแลต้นไม้ เก็บผักจากแปลงไปประกอบอาหาร
	ครูพาเด็กเดินเล่นทัศนศึกษาในบริเวณโรงเรียน
	เพื่อสังเกตธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลง

(ตัวอย่าง จาก โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก)

กิจกรรมประจำปีการศึกษา

กิจกรรมประจำปีการศึกษา คือ กิจกรรมที่เกิดจากความคิดที่ต้องการสร้างชุมชนที่มีความสุข เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก เพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน ในรอบ 1 ปี อีกทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กผ่านประเพณี และวิถีชีวิตของท้องถิ่น

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมประจำปี เช่น

1. กิจกรรมทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่
2. กิจกรรมวันวิสาขบูชา
3. กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ
4. กิจกรรมวันลอยกระทง

แนวการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก เน้นการจัดในลักษณะของการดูแล และให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาแบบองค์รวมในทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัย และความสามารถของแต่ละบุคคล ในการนำเสนอเพื่อให้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ มีดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย กิจกรรมที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านร่างกายเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ (กล้ามเนื้อแขน – ขา – ลำตัว) กล้ามเนื้อเล็ก (กล้ามเนื้อมือ – นิ้วมือ) และการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและระบบประสาท (กล้ามเนื้อมือ – ประสาทตา) ในการทำกิจวัตรประจำวัน หรือทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายตามจังหวะดนตรี การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส การเล่นออกกำลังกลางแจ้ง เป็นต้น

ประสบการณ์ที่ควรส่งเสริม ประกอบด้วย การเคลื่อนไหวและการทรงตัว การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อและระบบประสาท เด็กควรมีโอกาสเรียนรู้ผ่านกิจกรรม และการเล่นในสภาพแวดล้อมใกล้ตัวได้รับประสบการณ์การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กและฝึกการประสานสัมพันธ์ระหว่างแขนกับขา มือกับปาก มือกับตาไปด้วยกัน

2. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริง แจ่มใส ได้พัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเองจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น เล่น ฟังนิทาน ท่องคำคล้องจอง ร้องเพลง เป็นต้น

ประสบการณ์ที่ควรส่งเสริม ประกอบด้วย การรับรู้อารมณ์หรือความรู้สึกของตนเอง การแสดงอารมณ์ที่เป็นสุข การควบคุมอารมณ์และการแสดงออก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้เด็กรู้สึกเป็นที่รัก อบอุ่น มั่นคง เกิดความรู้สึกปลอดภัย ไว้วางใจ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

3. พัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวในชีวิตประจำวัน ได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เช่น เล่นอย่างอิสระ เล่นรวมกลุ่มกับผู้อื่น แบ่งปันหรือการให้รู้จักการรอคอย ใช้ภาษาบอกความต้องการ ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันได้

ประสบการณ์ที่ควรส่งเสริม ประกอบด้วย การช่วยเหลือตนเอง การปรับตัวอยู่ในสังคม เด็กควรมีโอกาสได้เล่นรวมกลุ่มหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นเด็กวัยเดียวกันหรือต่างวัย เพศเดียวกันหรือต่างเพศหรือผู้ใหญ่อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนฝึกให้ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันตามวัยที่เด็กสามารถทำได้

4. **พัฒนาการด้านสติปัญญา** เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวในชีวิตประจำวันผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการเคลื่อนไหว ได้พัฒนาการใช้ภาษาสื่อความหมายและความคิด รู้จักสังเกตคุณลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น สี ขนาด รูปร่าง รูปทรง ผิวสัมผัส จดจำชื่อเรียกสิ่งต่างๆ รอบตัว มีการฝึกการใช้ อวัยวะรับสัมผัสต่าง ๆ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง ในการแยกแยะสิ่งที่รับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับความเหมือน ความแตกต่าง และมิติสัมพันธ์

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เน้นการจัดในลักษณะของการดูแล และให้เด็กได้รับการพัฒนาแบบองค์รวมในทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งจะใช้ขอบข่ายกิจกรรมประจำวันในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นกรอบในการนำเสนอเพื่อให้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยมีหลักการจัดดังนี้

1. จัดประสบการณ์ให้ครอบคลุมเด็กทุกประเภทที่มีอายุ 0-5 ปี
2. พัฒนาเด็กโดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษา
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. จัดประสบการณ์ที่สามารถให้เด็กได้ดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. พัฒนาเด็กโดยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดการศึกษาปฐมวัย
6. พัฒนาเด็กโดยให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม

หลักการดังกล่าวข้างต้น เมื่อนำมาจัดกิจกรรมประจำวันจึงประกอบด้วย กิจกรรมที่มุ่งพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก พัฒนาอารมณ์ จิตใจ และการ

ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาสังคมนิสัย พัฒนาการคิด พัฒนาภาษา และ กิจกรรมส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่

เพื่อให้เด็กพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหวและความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่างๆ จึงแนะนำให้จัดกิจกรรมให้เด็กดังนี้

1.1 เล่นอิสระกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลาย มุ่งพัฒนาด้าน กล้ามเนื้อใหญ่ ขณะเดียวกัน เป็นการฝึกให้เด็กได้คิดตัดสินใจเลือกโดยอิสระด้วยตนเอง เด็กเป็นผู้เลือกที่จะเล่นเอง ทั้งวิธีการเล่น วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ สถานที่ที่จะเล่น รวมถึงเวลาในการเล่น

1.2 การเล่นเครื่องสนาม เป็นกิจกรรมการเล่นเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง มีโอกาสลงมือปฏิบัติและกระทำกับอุปกรณ์เครื่องเล่นสนามได้อย่างอิสระ เป็นโอกาสที่เด็กจะได้ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ในการทรงตัว การโหน การโยกไหว การปีนขึ้น และไต่ลง ควรมีการแนะนำวิธีการเล่นที่ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ

1.3 การเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี เป็นกิจกรรมที่เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ ด้วยเสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะจังหวะ และอุปกรณ์อื่นๆ มาประกอบการเคลื่อนไหว

2. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก

เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงแนะนำกิจกรรมให้เด็กดังนี้

2.1 การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส เป็นการที่เด็กใช้ประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส เพื่อรับรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของที่เป็นเครื่องเล่นชนิดต่างๆ เครื่องเล่นสัมผัสคือสิ่งที่ครูผู้ดูแลเด็กจัดทำขึ้น หรือจัดหามาให้ได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5

2.2 การเล่นเกมต่อภาพ เกมต่อภาพเป็นเกมเพื่อการศึกษา ลักษณะเป็นภาพบนแผ่นกระดาษแข็งหรือไม้อัดบางมีขนาดเหมาะสมแก่การหยิบจับวางเป็นภาพที่เหมาะสมแก่วัย

2.3 การฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย คือ ฝึกให้เด็กรู้จักหน้าที่การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เกี่ยวกับการสวม-ถอดเสื้อผ้า การทาแป้ง การหวีผม การถอดใส่ถุงเท้า รองเท้าด้วยตนเอง การรู้จักเลือกแต่งกายให้เหมาะสมกับสถานที่ โอกาส และฤดูกาล โดยครูผู้ดูแลเด็กเปิดโอกาสให้เด็กเลือกเสื้อ กางเกง กระโปรง รองเท้า ถุงเท้า จากนั้นให้เด็กแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่เด็กเลือก

2.4 การหยิบจับซ้อนส้อม การจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้มีโอกาสหยิบจับซ้อนส้อม ประกอบด้วย สถานที่ บริเวณที่เด็กใช้รับประทานอาหารเช้า โต๊ะสำหรับเด็กรับประทานอาหาร ถาดอาหารหรือจานชาม จัดซ้อนไว้ด้านขวามือของเด็ก มีที่วางในการวางแก้วน้ำ ด้านซ้ายคือที่วางส้อม ซึ่ง ครูผู้ดูแลเด็กต้องฝึกให้เด็กรับประทานอาหารอย่างถูกวิธี ฝึกวิธีการตักอาหาร และ เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้วให้มีการรวบซ้อนส้อม และมีการเก็บวางภาชนะให้เป็นระเบียบ

2.5 การใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ คือ การที่ครูผู้ดูแลเด็ก จัดสภาพแวดล้อมให้มีโอกาสใช้ของร่วมกัน มีความอิสระตามความสนใจ ตามความพร้อมของแต่ละคน ให้อิสระ และ เข้าใจธรรมชาติของเด็ก การให้เวลาว่างอย่างเต็มที่ ครูผู้ดูแลเด็กควรเตรียมขนาดของอุปกรณ์ให้เหมาะกับขนาดมือเด็ก

3. การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ การประหยัด ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีมารยาท สามารถปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กสามารถจัดกิจกรรมได้ดังนี้

3.1 การจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นและทำกิจกรรมทั้งเดี่ยวและกลุ่ม มีอิสระในการเลือกตามความพอใจและความสนใจของเด็ก

3.2 การจัดกิจกรรมให้เด็กได้รับการตอบสนองความต้องการ เป็นวิธีสร้างความภาคภูมิใจ สร้างความสุขในการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่นกล้าแสดงออก ส่งผลให้เกิดนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน โดยครูผู้ดูแลเด็กต้องสร้างความไว้วางใจให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและเป็นมิตร เพื่อให้ตอบสนองต่อกิจกรรมที่กำหนดขึ้น

3.3 การฝึกปฏิบัติสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม คือการที่ครูผู้ดูแลเด็กจัดกิจกรรมประจำวัน ให้เด็กมีโอกาสพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของตนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การรู้จักช่วยเหลือ แบ่งปัน ความมีเมตตา การมีวินัย การรู้จักอดทน และความรับผิดชอบ ที่เหมาะสมกับวัยและสอดคล้องต่อวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

4. กิจกรรมพัฒนาลักษณะนิสัย

เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีอันแสดงออกอย่างเหมาะสม อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข รักการทำงาน ระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงแนะนำให้จัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ดังนี้

4.1 การรับประทานอาหาร ควรจัดอย่างสม่ำเสมอเพื่อปลูกฝังให้เด็กรู้คุณค่าของอาหารรวมถึงมีมารยาทในการรับประทานอาหาร

4.2 การพักผ่อนนอนหลับ คือ การนั่ง การนอน การหลับตา การฟังเพลงเบาๆ การฟังนิทาน การอ่านนิทานให้ฟัง ตลอดจนกิจกรรมผ่อนคลายหลังการออกกำลังกาย การละเล่นที่ใช้กำลังมากๆ เป็นกิจกรรมที่อาศัยอิริยาบถที่สบาย

4.3 การถ่ายภาพ การฝึกการถ่ายภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กๆ เพื่อให้รู้จักการถ่ายภาพให้เป็นเวลา รู้จักการดูแลรักษาความสะอาดในการใช้ห้องน้ำห้องส้วม การรู้จักเลือกรับประทานอาหารและดื่มน้ำที่สะอาด จะช่วยให้ถ่ายภาพสะดวก

4.4 การทำความสะอาดร่างกาย หมายถึง การล้างหน้า แปรงฟัน การอาบน้ำ การตัดเล็บ การล้างมือ ฯลฯ ครูผู้ดูแลเด็กต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจการทำความสะอาดอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

4.5 การเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น การเล่นเป็นประสบการณ์ที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ขณะเด็กเล่นจะได้กระทำ ได้สัมผัส ที่สนุกสนาน นับว่าการเล่นเป็นงานแห่งการเรียนรู้ของเด็กๆ เด็กจะพัฒนาสติปัญญาจากการซึมซับความรู้และพฤติกรรมต่างๆ จากการเล่น

4.6 การปฏิบัติตามกฎ กติกา ข้อตกลง หมายถึง การฝึกเด็กให้มีโอกาสแสดงออกอย่างเสรี แต่อยู่ภายใต้ขอบเขตแห่งวินัยในตนเองเป็นสำคัญ เพื่อให้เด็กสะท้อนความรู้สึกรู้จักคิดที่มีต่อการประพฤติปฏิบัติของตน เป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดี

4.7 การเก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ การจัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียนที่ สอดคล้องกับการเรียนรู้นั้น เป็นบทบาทหน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็ก ควรให้เด็กปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีข้อตกลง ข้อชี้แนะ ข้อแนะนำ และการสาธิตให้เด็กรู้

5. กิจกรรมพัฒนาการคิด

เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด การสังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ การแก้ปัญหา เป็นต้น จึงแนะนำให้จัดกิจกรรมดังนี้

5.1 สนทนา อภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คือ การพูดโต้ตอบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างครูกับเด็ก เด็กกับเด็ก หรือเป็นการกำหนด เหตุการณ์เชื่อมโยงจากเรื่องที่ผ่านมาแล้ว เรื่องรอบตัวที่เด็กพบเห็นในชีวิตประจำวัน ทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ นำมาให้ครูและเด็กแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

5.2 การเชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก หมายถึง การที่เด็กและครูลง ความเห็นร่วมกันว่าจะขอให้ผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องที่เด็กสนใจ มาเล่า มาสนทนา สาธิต หรือแสดงเพื่อให้เด็กได้เห็น ได้รับรู้ ซึ่งนำไปสู่การที่เด็กสามารถ สรุปคำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่สนใจได้ด้วยตนเอง วิทยากร อาจหมายถึง บุคลากรใน โรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง ตัวแทนหน่วยงานองค์กรต่างๆ เป็นต้น

5.3 การค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล หมายถึง การที่เด็กแสวงหาคำตอบในเรื่อง ที่ตนสนใจโดยมีการ ปฏิสัมพันธ์กับคน สิ่งของ สื่อ หรือแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งอาจมี ในห้องเรียน หรือนอกห้องเรียน หรือนอกโรงเรียน ซึ่งแหล่งข้อมูล หมายถึง สถานที่ คน สิ่งของ หนังสือ หรือสิ่งที่สามารถนำไปสู่การที่เด็กสรุปคำตอบด้วยตนเองได้

5.4 การทดลอง เป็นกระบวนการที่เด็กตรวจสอบสิ่งที่อยากรู้ ตลอดจนข้อ สงสัยของตน เป็นการปฏิบัติโดยตนเองในการแสวงหาคำตอบ ครูผู้ดูแลเด็กต้อง พยายามฝึกให้เด็กใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คือ การสังเกต การตั้ง สมมุติฐาน การลงมือปฏิบัติ การรวบรวมข้อมูล การสรุปข้อมูล และการเรียงลำดับ เหตุการณ์ ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กต้องคำนึงถึงความสะดวกปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์และ ความเหมาะสมตามวัยของเด็ก

5.5 การศึกษานอกสถานที่ เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ตรง โดยการ พาออกไปนอกห้องเรียน อาจเป็นในบริเวณโรงเรียน สถานที่รอบๆ โรงเรียน แหล่ง การเรียนรู้ในท้องถิ่น ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กต้องสำรวจและคำนึงถึงความเหมาะสม ความ ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

5.6 การประกอบอาหาร เป็นกระบวนการที่มุ่งหวังให้เด็กได้มีโอกาสมือปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้กระบวนการประกอบอาหารเป็นสื่อเพื่อพัฒนากระบวนการคิด ทักษะการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ ทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์ ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กและเด็กต้องร่วมกัน วางแผนดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ และมีการกำหนดความรับผิดชอบให้เด็กแต่ละคน

5.7 เกมการศึกษา ครูผู้ดูแลเด็กจัดเตรียมไว้ให้เด็กเล่นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ในบรรยากาศสวนที่ผ่อนคลาย ปลอดภัยและอิสระ เกมแต่ละเกมนั้นต้องมีวัตถุประสงค์เฉพาะ

5.8 การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน คือ การที่ครูผู้ดูแลเด็กเปิดโอกาสให้เด็กแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง เช่น การแต่งกาย การแบ่งของ การรอคอย การขับถ่าย ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กต้องอดทนและ เสริมแรงด้วยการแสดงความชื่นชมเมื่อเด็กสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้

6. กิจกรรมพัฒนาภาษา

เพื่อให้เด็กได้มีโอกาใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงแนะนำให้จัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายเอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังไปสู่การรักการอ่านเมื่อถึงวัยอันสมควร บุคลากรแวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมทางภาษา ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก เปิดโอกาสให้ใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ และใช้ภาษาเพื่อการแสวงหาความรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาทางภาษา ครูผู้ดูแลเด็กต้องให้เด็กใช้ทักษะทางภาษา ทั้งการฟัง การพูด โดยผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก เช่น การฟังนิทานสร้างสรรค์ ที่มีเนื้อหาเชิงคุณธรรมและการใช้ภาษาที่ถูกต้อง บทกลอน บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ สอดคล้องกับฤดูกาล วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่น

7. กิจกรรมส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

เพื่อให้เด็กพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด และเห็นความงดงามของสิ่งต่างๆ รอบตัวโดยใช้กิจกรรม ดังนี้

7.1 กิจกรรมศิลปะและดนตรี

กิจกรรมศิลปะและดนตรี คือการที่เด็กแต่ละคนเลือกถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกอย่างอิสระ ผ่อนคลายไปกับศิลปะและดนตรี เช่น งานเขียนภาพ ระบายสีน้ำและสีเทียน งานปั้น งานพิมพ์ งานกระดาษ งานประดิษฐ์ มีการเชื่อมโยงประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันและวิถีชีวิตในท้องถิ่น

สภาพแวดล้อมและบรรยากาศต้องเอื้อให้เด็กร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุขและอิสระ เด็กมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ ทั้งงานกลุ่มและงานเดี่ยว

ส่วนกิจกรรมดนตรีเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการรับรู้ด้วยการฟัง และการแสดงออกด้วยวิธีการต่างๆ ที่ผสมผสานกันเพื่อสร้างสุนทรียภาพในจิตใจ เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

7.2 การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดที่อาศัยการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานของสรีระส่วนต่างๆ ของร่างกายทั้งส่วนใหญ่และส่วนย่อย เด็กเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในลักษณะของการเคลื่อนไหวทั้งการเคลื่อนไหวอยู่กับที่และเคลื่อนที่

7.3 การประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดสร้างสรรค์ อาจสร้างงานขึ้นมาจากวัสดุเหลือใช้ หรือวัสดุจากธรรมชาติที่อยู่รอบๆ ตัวเด็ก แบ่งตามความสนใจเป็นงานเดี่ยวหรืองานกลุ่ม

7.4 การเล่นบทบาทสมมุติ เป็นกิจกรรมที่เด็กแสดงบทบาทตามเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เห็นในชีวิตประจำวัน ครูผู้ดูแลเด็กเป็นเพียงผู้ดูแล ให้คำแนะนำชี้แนะ มีการชมเชยและควบคุมเวลา

7.5 การเล่นน้ำ กิจกรรมการเล่นน้ำทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และผ่อนคลาย ฝึกทักษะการสังเกต การจำแนก การเปรียบเทียบ

7.6 การเล่นทราย กิจกรรมการเล่นทรายทำให้เกิดการเรียนรู้ สร้างความพอใจ ผ่อนคลายความเครียด ฝึกทักษะการสังเกต การแก้ปัญหา การเปรียบเทียบ เสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

7.7 การเล่นก่อสร้าง เด็กเลือกวัสดุอุปกรณ์มาสร้างเป็นรูปทรงสิ่งจำลองต่างๆ เพื่อถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นรูปธรรม อุปกรณ์อาจเป็นไม้ ก่อลงเปลา ห่อกระดาษ หรือพลาสติก ทั้งนี้ควรคำนึงถึงความปลอดภัยและความเหมาะสม

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็กต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความปลอดภัย การใช้ทรัพยากรที่เน้นความประหยัดและคุ้มค่า ครูผู้ดูแลเด็กควรเข้าใจบทบาทตนเองว่า ต้องเป็น ผู้ดูแล ชี้แนะ ให้คำปรึกษาเมื่อเด็กต้องการ ครูผู้ดูแลเด็กต้องเป็นผู้สังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมเด็กอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีการแจ้งผลพัฒนาการให้ผู้ปกครองทราบเพื่อสร้างความร่วมมือกันระหว่างครูผู้ดูแลเด็กและ ผู้ปกครอง เป็นการอบรมเลี้ยงดูร่วมกันระหว่างบ้านกับศูนย์ฯ

สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ทศนคติ และค่านิยมไปสู่ผู้เรียน และทำให้การเรียนรู้นั้นเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้

ความสำคัญของการเรียนรู้

สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางการคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้แก่ผู้เรียน สื่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันมีอิทธิพลสูงต่อการกระตุ้นให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองมีมากมายหลากหลายรูปแบบ มีบทบาท และให้คุณประโยชน์ต่างๆ เช่น

1. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น
2. ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการ
3. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
4. สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์เรียนรู้ที่แปลกใหม่ น่าสนใจ และทำให้อยากรู้อยากเห็น
5. ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน
6. เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่างกัน ให้เรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน
7. ช่วยให้ผู้เรียนบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้เชื่อมโยงกัน
8. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การใช้สื่อและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม
9. ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ในหลายมิติจากสื่อที่หลากหลาย
10. เชื่อมโยงโลกที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน

ประเภทของสื่อพัฒนาการ 4 ด้าน

สื่อระดับปฐมวัย แบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ด้านร่างกาย

- 1.1 สื่อฝึกประสาทสัมผัสทั้ง 5
- 1.2 สื่อพัฒนาความพร้อมทางร่างกาย

2. ด้านจิตใจ อารมณ์

- 2.1 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านดนตรีและกิจกรรมเข้าจังหวะ
- 2.2 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านศิลปะและความคิดสร้างสรรค์

3. ด้านสังคม

- 3.1 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านสังคม

4. ด้านสติปัญญา

- 4.1 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านวิทยาศาสตร์
- 4.2 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านคณิตศาสตร์
- 4.3 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านภาษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กเล็ก

สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งได้แสดงหรือจำแนกหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่างๆ โดยใช้ตัวหนังสือที่เป็นตัวเขียนหรือตัวพิมพ์เป็นสื่อ เพื่อแสดงความหมาย สื่อสิ่งพิมพ์มีหลายประเภท เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จุลสาร จดหมาย จดหมายเหตุ บันทึก รายงาน วิทยานิพนธ์ เป็นต้น ได้แก่

1. **สื่อเทคโนโลยี** หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ได้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น แดบบันทึกภาพพร้อมเสียง (วีดิทัศน์) แดบบันทึกเสียง สไลด์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้สื่อเทคโนโลยีหมายรวมถึงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้ อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนการสอน การศึกษาผ่านดาวเทียม

2. **สื่ออื่นๆ** นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยีแล้ว ยังมีสื่ออื่น ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อ 2 ประเภทดังกล่าวมาแล้ว สื่อเหล่านี้อาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

2.1 **สื่อบุคคล** หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด เจตคติและวิธีปฏิบัติตนไปสู่บุคคลอื่น สื่อบุคคลอาจเป็นบุคลากรที่อยู่ในระบบโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตัวผู้เรียน นักการภารโรง หรืออาจเป็นบุคลากรภายนอกโรงเรียน เช่น บุคลากรในท้องถิ่นที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 **สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสภาพที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ชนิดต่างๆ เหตุการณ์ต่างๆ สภาพดินฟ้าอากาศ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งวิทยบริการหรือแหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุด ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งครูผู้ดูแลเด็ก หาได้ไม่ยาก

2.3 **สื่อกิจกรรม/กระบวนการ** หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่ครูหรือผู้เรียนกำหนดขึ้นเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ใช้ในการฝึกทักษะซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น การแสดงละคร บทบาทสมมติ การสาธิต สถานการณ์จำลอง การจัดนิทรรศการ การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ การทำโครงการ เกมเพลง การปฏิบัติตามใบงาน ฯลฯ

2.4 สื่อวัสดุ/เครื่องมืออุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง สถิติ กราฟ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องมือวิชาช่าง เป็นต้น

การเลือกสื่อ

สามารถทำได้ดังนี้

1. เลือกให้ตรงกับจุดมุ่งหมายและเรื่องที่สอน
2. เลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก
3. มีวิธีการใช้อย่างง่ายและนำไปใช้ได้หลายกิจกรรม
4. มีเนื้อหาถูกต้องและทันสมัย
5. มีคุณภาพ เช่น ภาพชัดเจน ขนาดเหมาะสม สีไม่สะท้อนแสง
6. เลือกสื่อที่จะช่วยให้เด็กเข้าใจในสิ่งที่สอนในเวลาที่เหมาะสม
7. เลือกสื่อที่เป็นของจริงสามารถสัมผัสได้ก่อนที่จะพิจารณาใช้สื่ออื่นแทน
8. เลือกสื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เด็กอยู่
9. เลือกสื่อที่มีความแข็งแรงและทนทาน
10. เลือกสื่อที่ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก

การใช้สื่อ

ขั้นตอนในการใช้สื่อมีดังนี้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ใช้สื่อเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเรื่องที่จะเรียนรู้ โดยพิจารณาสื่อที่นำมาใช้ ดังนี้

1.1 เป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอ ใช้เวลาตามความเหมาะสม เช่น ภาพของจริง สื่อที่ประดิษฐ์ ฯลฯ

1.2 เป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียนในครั้งก่อน

1.3 เป็นสื่อที่ไม่เน้นเนื้อหาเจาะลึก

2. ขั้นตอนการเสนอ โดยพิจารณาสื่อที่นำมาใช้ดังนี้

2.1 สื่อต้องตรงกับเนื้อหาที่จะสอน

2.2 สื่อมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดประสบการณ์

2.3 สื่อมีความละเอียด ถูกต้อง และชัดเจน เช่น แผนภูมิ ภาพยนตร์ สไลด์ ของจริง

3. ขั้นสรุป โดยพิจารณาสื่อที่นำมาใช้ดังนี้

เป็นสื่อที่ควรครอบคลุมเนื้อหาที่สำคัญทั้งหมด กระชับ ไม่ยืดเยื้อ

ประโยชน์และคุณค่าของสื่อ

1. ช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้
2. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและง่ายขึ้น
3. ช่วยประหยัดเวลาในการสอน
4. ช่วยเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

แหล่งการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก

แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง สภาพแวดล้อมทั้งในและนอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่จะช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ หรือได้ค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเพื่อน ระหว่างครูกับผู้เรียน ระหว่างวิทยากรประจำแหล่งการเรียนรู้กับครูและผู้เรียนรวมทั้งเป็น แหล่งที่ผู้เรียนอาจอาศัยการค้นคว้าของตนเองเพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

1. ช่วยให้เด็กได้ฝึกทักษะ กระบวนการความคิด การประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา
2. เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติ ให้คิดได้ คิดเป็น ทำเป็น
3. ช่วยให้เด็กเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา รักการอ่าน
4. เด็กจะเกิดค่านิยมที่ดีงามมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
5. ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

แหล่งการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก

ทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถจัดดำเนินการได้ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น สวนสุขภาพ สวนธรรมชาติ สวนสมุนไพร ฯลฯ
2. แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ วัด สถานประกอบการ

แหล่งการเรียนรู้

ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ภายในศูนย์

1. บุคลากร

- 1.1 ครู หัวหน้าศูนย์ ครูผู้ดูแลเด็กเล็ก และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- 1.2 เพื่อน ได้แก่เพื่อนในศูนย์

2. สิ่งแวดล้อม

2.1 สวนพฤกษศาสตร์ สวนสมุนไพร สวนป่าธรรมชาติ แปลงเกษตร

ฯลฯ

3. สื่อวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี

3.1 หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ของเล่นต่าง ๆ หนังสือเสริมความรู้ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ

ประเภทแหล่งการเรียนรู้ภายนอกศูนย์

1. การเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์สถาน

พิพิธภัณฑ์สถานจัดเป็นสถาบันถาวรที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมหรือวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมาย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาล่าเรียน เช่น วัด วัง โบสถ์ ที่มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี ขึ้นไป

2. การเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ในห้องเรียน

วิทยากรภายนอก เช่น ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความสามารถด้านต่างๆ มี ภูมิปัญญาชาวบ้าน บุคคลสำคัญในชุมชน เจ้าของกิจการที่น่าสนใจในชุมชน ศิษย์เก่า ที่ประสบความสำเร็จ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บุคลากรด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

3. การศึกษานอกสถานที่ หรือทัศนศึกษา

เป็นการจัดการเรียนรู้สภาพจริง ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากสภาพจริง เป็นการช่วยเสริมประสบการณ์ หรือสร้างมุมมองใหม่ในการมองสิ่งต่างๆ รอบตัว สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตน กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น การศึกษา สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในแหล่งน้ำใกล้ศูนย์ ครูผู้ดูแลเด็กสามารถกระตุ้นให้เด็กคิดเพิ่มว่า สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในน้ำนั้นมีประโยชน์ มีโทษต่อคนเราหรือไม่

4. กิจกรรมแรลลี่

เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์มาจากรูปแบบการแข่งขันซึ่งเมื่อประยุกต์มาใช้ในการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ จัดให้เด็กแข่งขันกันเป็นกลุ่มจะให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้จากกิจกรรมแรลลี่และเรียนรู้เป็นกลุ่มไปพร้อมกัน

5. กิจกรรมโครงงาน

เป็นการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ ตามศักยภาพของผู้เรียนประเภทของโครงงานตามความพร้อมและความสนใจของเด็ก

6. แหล่งการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์

แหล่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่สำคัญในปัจจุบัน คือ อินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งมีเว็บไซต์ (Website) สำหรับเด็กที่เป็นภาษาไทย จัดทำในรูปของตัวอักษร ภาพเคลื่อนไหว เสียง เรียกว่า ระบบมัลติมีเดีย ตั้งแต่ระดับปฐมวัยขึ้นไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย

บทที่ 5

การประเมินและรายงานผล

บทที่ 5

การประเมินและรายงานผล

ความหมายของการประเมินและรายงานผลพัฒนาการของเด็กเล็ก

การประเมินผล (Assessment) โดยทั่วไป หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณภาพ หรือ คุณลักษณะของพฤติกรรม หรือประมาณพฤติกรรมว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดหรือไม่ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล และ สรุปผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

การประเมินพัฒนาการของเด็กเล็ก หมายถึง กระบวนการศึกษาข้อมูลคุณลักษณะหรือความสามารถในด้านต่างๆ ของเด็กเล็ก ในแต่ละช่วงวัยโดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูลและสรุปผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติของพัฒนาการเด็กตามวัย

การรายงานพัฒนาการเด็กเล็ก หมายถึง การนำเสนอผลการประเมินคุณลักษณะหรือความสามารถในด้านต่างๆ ของเด็กเล็กตามสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏ โดยมีผลสรุปจากการเปรียบเทียบเกณฑ์ปกติของพัฒนาการเด็กตามวัยในรูปแบบของรายงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจน และเข้าใจง่าย

ความสำคัญของการประเมินและรายงานผลพัฒนาการของเด็กเล็ก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็ก ถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่ต้องทำการประเมินและรายงานพัฒนาการเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เนื่องจากความสำคัญดังต่อไปนี้

1. สามารถเข้าใจธรรมชาติและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก
2. ทำให้ทราบข้อมูลระดับพัฒนาการและความพร้อมของเด็กแต่ละคน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์พัฒนาการเด็กตามวัย จะทำให้รู้ว่ระดับความสามารถ และปัญหาด้านต่างๆ ของเด็กจะต้องได้รับการส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไร
3. ทำให้การวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเกิด ประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก ซึ่งการจัดกิจกรรมต่างๆ ต้องส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถมากขึ้นและคลี่คลายปัญหาต่างๆ ให้ลดลง
4. ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ได้รับรู้ความสามารถ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็ก ช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาเด็กได้เหมาะสมต่อไป

ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

1. ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัยทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาจึงจะสามารถประเมินพัฒนาการได้อย่าง ถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง
2. วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกและ ประเมินพัฒนาการเพื่อให้ผลของพัฒนาการถูกต้องตามต้องการ
3. ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ ซึ่งก่อนการประเมิน ต้อง ศึกษาวิธีการใช้เครื่องมืออย่างละเอียดและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

4. ประเมินและสรุป ซึ่งต้องดูจากผลการประเมินหลาย ๆ ครั้ง
5. รายงานผล ซึ่งต้องพิจารณาว่า จะต้องส่งผลการประเมินให้กับใครบ้าง เพื่ออะไร และต้องใช้ รูปแบบใดในการรายงาน เพื่อผลที่ได้จะเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง
6. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตน และต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กของตน ตลอดจนสามารถนำความคิดเห็นจากผู้ปกครองมาเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเด็กต่อไป

การกำหนดแนวทางในการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการ ซึ่งถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ที่ต้องนำมารวบรวมเพื่อรายงานผลพัฒนาการในสมุดรายงานประจำตัวเด็กทุกภาคเรียน และรายงานให้ผู้ปกครองทราบอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง ควรมีช่วงเวลาในการดำเนินการต่อไปนี้

1. ก่อนเรียน จัดทำข้อมูลของเด็กเป็นรายบุคคลโดยให้ผู้ปกครอง กรอกข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เช่น ข้อมูลทั่วไป ประวัติสุขภาพ ลักษณะนิสัย
2. ระหว่างเรียน จัดทำเครื่องมือประเมินพัฒนาการเด็กตามสถานการณ์จริงด้วยวิชาการหลากหลายที่เหมาะสมกับตัวเด็ก ใช้วิชาการรวบรวมข้อมูลจากหลาย ๆ ด้าน มีการจัดบันทึกอย่างเป็นระบบ เมื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับความสามารถ หรือศักยภาพของเด็กแต่ละคน
3. หลังเรียน ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจะต้องนำมาประเมินพัฒนาการสรุป และเขียนรายงานผลพัฒนาการลงในสมุดรายงานประจำตัวเด็กทุกภาคเรียน

การประเมินพัฒนาการ

เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็กโดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ควรยึดหลักดังนี้

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบถ้วนทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจดบันทึก
5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็กรวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลายๆ ด้าน

เด็กที่มีพัฒนาการทุกด้านตามวัยอย่างสมดุล จะเป็นเด็กที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งรอบตัวได้อย่างราบรื่น มั่นคง และเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในขั้นที่สูงขึ้นต่อไป การประเมินและรายงานพัฒนาการเด็กโดยรวม ในทุก ๆ ด้านย่อมสะท้อนให้เห็นถึง พฤติกรรมความสามารถของเด็กทุก ๆ ส่วนที่ประกอบเป็นตัวเด็ก ได้แก่

1. การประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย
 - 1.1 โครงสร้างสัดส่วนและขนาดของร่างกาย
 - 1.2 ความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่
 - 1.3 ความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อเล็กและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา
 - 1.4 ภาวะสุขภาพโดยรวม
2. การประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ
 - 2.1 พฤติกรรมการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ

2.2 ความสามารถในการรับรู้ / ยอมรับความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง

2.3 ความสามารถในการควบคุมอารมณ์

2.4 ความสามารถในการรับรู้ / ยอมรับความรู้สึกของผู้อื่น

3. การประเมินพัฒนาการด้านสังคม

3.1 ความสามารถในการปรับตัวและสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น

3.2 ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง

3.3 ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

4. การประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญา

4.1 ความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้สิ่งรอบตัว

4.2 ความสามารถในการใช้ภาษาและความจำ

4.3 ความสามารถในการใช้ความคิดและเหตุผล

4.4 ความสามารถในการใช้ความคิดสร้างสรรค์

ตัวอย่าง ตารางการประเมินพัฒนาการของเด็กเล็ก

รายการประเมิน	ระดับพัฒนาการ			หมายเหตุ
	ปฏิบัติได้	ปฏิบัติได้บางครั้ง	ควรส่งเสริม	
1. พัฒนาการด้านร่างกาย				
1.1				
1.2				
1.3				
2. พัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจ				
2.1				
2.2				
2.3				

รายการประเมิน	ระดับพัฒนาการ			หมายเหตุ
	ปฏิบัติได้	ปฏิบัติได้บางครั้ง	ควรส่งเสริม	
3. ด้านสังคม				
3.1				
3.2				
3.3				
4. ด้านสติปัญญา				
4.1				
4.2				
4.3				

สิ่งที่ควรคำนึงและยึดถือปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก คือ

1. ต้องประเมินพัฒนาการให้ครบทุกด้านครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา
2. ประเมินรายพฤติกรรมของเด็กแต่ละคน ต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ หลายๆ ครั้งก่อนสรุปผล
3. ถือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมตามปกติตามตารางกิจกรรมประจำวันในสภาพแวดล้อม ที่ปกติ
4. เลือกวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จะประเมิน วิธีที่ง่ายและนิยมปฏิบัติ คือ การสังเกต และบันทึกรายละเอียดพฤติกรรมเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง

วิธีการประเมินพัฒนาการ

ครูผู้ดูแลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก สามารถประเมินพัฒนาการของเด็กได้ตลอดเวลา นับตั้งแต่เริ่มรับเด็กตอนเช้า จนกระทั่ง ผู้ปกครองมารับกลับบ้าน การเลือกวิธีการในการประเมิน อาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง หรือ ผสมผสาน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ประเมิน วิธีการประเมินพัฒนาการของเด็กเล็ก เช่น

1. การสังเกตและบันทึกพฤติกรรม เป็นวิธีที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง ใช้การสังเกต และเฝ้าคอยดูพฤติกรรมเด็กพร้อมจดบันทึกพฤติกรรมตามธรรมชาติอย่างตรงไปตรงมา อาจมีการสร้างสถานการณ์เพื่อเร้า หรือกระตุ้นพฤติกรรมบางอย่างตามวัตถุประสงค์ของผู้ประเมิน
2. การสนทนา พูดคุย สัมภาษณ์ เพื่อประเมินความสามารถในการใช้ภาษา และแสดงความคิดเห็นตามความรู้สึกรักนึกคิดของเด็กอย่างอิสระ
3. การรวบรวมผลงาน โดยเก็บรวบรวมผลงานทุกด้านของเด็กไว้ในแฟ้มสะสมงาน ซึ่งแสดงถึงความก้าวหน้าของพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคล
4. การทำแผนภาพสังคมมิติทำให้ทราบความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนของเด็ก สะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคม สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทางสังคมของเด็กได้
5. การประเมินการเจริญเติบโตและภาวะสุขภาพ การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ควรกระทำเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละครั้ง

เกณฑ์การประเมิน คือ การนำผลการประเมินมาสรุปและจัดระดับพัฒนาการ ดังนี้

1. ระดับปฏิบัติได้ หมายถึง สามารถแสดงพฤติกรรมได้คล่อง หรือเชื่อมั่น
2. ระดับปฏิบัติได้บางครั้ง หมายถึง สามารถแสดงพฤติกรรมได้ แต่บางครั้งไม่คล่องหรือไม่มั่นคง

3. ระดับควรส่งเสริม หมายถึง แสดงพฤติกรรมได้ไม่ชัดเจน

สรุปผลการประเมิน และการรายงานผล

การประเมินพัฒนาการของเด็กเล็ก เป็นกระบวนการศึกษาข้อมูล คุณลักษณะ หรือความสามารถในด้านต่าง ๆ ของเด็ก ตามสภาพความเป็นจริง มีการสรุปผลโดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติของพัฒนาการเด็กตามวัย ในรูปแบบรายงาน ที่เป็นรูปธรรม ชัดเจน เข้าใจง่าย เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากการประเมินดังกล่าว ได้อย่างเต็มที่สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ

1. ตัวเด็ก การประเมินผล และการรายงานผล จะบอกถึงพัฒนาการ หรือ ศักยภาพของเด็กแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างกัน
2. ผู้ปกครอง ได้รับทราบพัฒนาการหรือพฤติกรรมของเด็กเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุน หรือปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป
3. ครูผู้ดูแลเด็กเล็ก / ผู้บริหาร สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็กแต่ละคน เพื่อใช้ในการปรับปรุง และจัดหลักสูตรให้เหมาะสม สอดคล้องกับพัฒนาการ และความต้องการของเด็ก โดยคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคลของเด็กแต่ละคน หรือหากพบความผิดปกติของพัฒนาการเด็กต้องหาทางแก้ไข บำบัด หรือฟื้นฟู โดยเร็วที่สุด

บทที่ 6

การจัดการชั้นเรียน

บทที่ 6

การจัดการชั้นเรียน

การจัดการชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

การจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความสะอาด ความปลอดภัย
2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น
3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม
4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น ฯลฯ
5. ความเพียงพอเหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและเครื่องเล่น
6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุมประสบการณ์ต่างๆ

ตัวอย่างการกำหนดแนวทางการจัดการชั้นเรียน

จัดบรรยากาศทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ตามธรรมชาติ สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย เรียนรู้ผ่านการเล่นที่น่าสนใจ สนุกสนาน โดยได้ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุง ดังนี้.-

1. ภายในห้องเรียน เน้นความสะอาด สวยงาม ปลอดภัย ภายในจะมีมุมประสบการณ์ พร้อมสื่ออุปกรณ์ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากการใช้สัมผัสทั้ง 5 มุมประสบการณ์ เช่น มุมบ้าน มุมหนังสือ มุมดนตรี เป็นต้น นอกจากนี้ ทางโรงเรียนได้จัดทำห้องน้ำห้องส้วมไว้ในห้องเรียน เพื่อความสะดวกและความปลอดภัยของเด็ก

2. ภายนอกห้องเรียน จัดตกแต่งสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ด้วยพันธุ์ไม้ต่างๆ หน้าอาคารเรียนจัดให้มีสระน้ำเพื่อเลี้ยงปลา และมีสวนหย่อมด้านหน้า เพื่อความสวยงาม ความเพลิดเพลิน เอื้อต่อการพัฒนาการของเด็ก

หลักสำคัญในการจัดต้องยึดหลักการสะอาด ปลอดภัย โปร่ง ร่มรื่น ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน และคำนึงถึงความปลอดภัย เป้าหมายการเรียนรู้ ความเป็นระเบียบ สวยงาม ความเป็นตัวของตัวเอง ให้เด็กเกิดความรู้สึกรอบอุ่น มั่นใจ และมีความสุขซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามแนวการจัดประสบการณ์ได้ดังนี้

- ก. พื้นที่จัดเตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้เด็กและครู เช่น
มุมแสดงผลงานของเด็ก	มุมไว้เครื่องใช้กระเป๋า รองเท้าเด็ก
มุมจัดความรู้ตามแผน (หน่วย)	มุมแขวนผ้าเช็ดมือ – แก้วน้ำ
มุมปิดประกาศ	มุมเก็บอุปกรณ์
มุมสุขสันต์วันเกิด	มุมเก็บแฟ้มสะสมงานของเด็ก

ข. พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ซึ่งจะเป็นที่ว่างสำหรับเด็ก อยู่รวมกลุ่มกันได้ เช่น กิจกรรมวงกลม กิจกรรมเคลื่อนไหวจังหวะ และอาจใช้เป็นที่นั่งนอนของเด็กในเวลากลางวันได้ด้วย

ค. มุมต่างๆ ในกิจกรรมหลักและกิจกรรมเสรี เช่น มุมสร้างสรรค์ เกม การศึกษา มุมบ้านหรือ มุมบทบาทสมมติ มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมอ่าน – เขียน มุมฟัง และเล่นเทป และมุมวิทยาศาสตร์ เป็นต้น การจัดมุมต่างๆ เหล่านี้ครูสามารถจัดได้ตาม

ความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพห้องเรียน เนื้อหาตามแผนการจัดประสบการณ์หรือจัดตามความสนใจของเด็ก และอย่างน้อยในแต่ละวันควรมีมุมที่จัดให้เด็กอย่างน้อยที่สุด 4 มุม และมุมที่ควรมีประจำ คือ มุมบ้าน มุมบล็อกและมุมหนังสือ

การจัดมุมต่าง ๆ ควรจัดชิดกับแถบผนังในแต่ละด้านเพื่อให้เหลือเนื้อที่จัดกิจกรรมมากที่สุด โดยใช้ชั้นหรือฉากกั้นในแต่ละมุม มีอุปกรณ์ประกอบให้เด็กเล่นด้วยกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ดังตัวอย่างการจัดมุมเล่น ดังนี้

มุมบล็อก เป็นมุมที่เด็กได้เล่นกับวัสดุรูปทรงต่าง ๆ ซึ่งทำด้วยไม้ พลาสติก ผ้า ฟองน้ำ หรือกระดาษ โดยไม่มีใครต้องสอน เด็กจะสร้างทุกสิ่งรอบ ๆ ตัวเขาตามจินตนาการในโลกของเด็กเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม และความคิดสร้างสรรค์ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงขั้นคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้ เด็กจะเริ่มการเล่นขั้นสำรวจตัวบล็อกเพียงอันเดียว ทดลองขว้าง โยน ผลักดัน เหยียบ จนถึงขั้นสุดท้าย อายุประมาณ 5 ขวบขึ้นไป การเล่นบล็อกจะเริ่มที่จะเป็นการสร้างสิ่งใหม่ ๆ หรือแสดงถึงโครงสร้างที่เป็นจริง ครูผู้ดูแลเด็กควรจัดวางอุปกรณ์เพื่อช่วยเสริมความคิดสร้างสรรค์ระหว่างการเล่น เช่น ก่อ่ง หลอดด้าย ขวดพลาสติก อิฐ หิน หุ่นจำลอง ไม้ไผ่ เศษผ้า ยางยืด เป็นต้น ครูผู้ดูแลเด็กควรมีข้อตกลงกับเด็กทุกครั้งในการเล่นแล้วให้เก็บเข้าที่

ครูผู้ดูแลเด็กสามารถจัดให้เด็กช่วยทำความสะอาดบล็อกโดยจัดแบ่งหน้าที่ และกำหนดเวลา ที่จะทำงานนี้ให้สำเร็จประมาณ 10 นาที และหากทำไม่สำเร็จเพิ่มเวลาให้อีกครั้งละ 5 นาทีจนทำสำเร็จ

วัตถุประสงค์ ในการจัดมุมบล็อก มีดังนี้.-

1. ให้เด็กได้เล่นอย่างสนุกสนาน มีการวางแผนและแก้ปัญหาด้วยตนเอง หรือโดยกลุ่ม
2. ให้เด็กได้ใช้สรีระเคลื่อนไหวอย่างอิสระ

3. ให้เด็กได้พัฒนาการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก โดยการทำงาน และสร้างงานด้วยบล็อก
 4. ให้เด็กได้เล่นบทบาทสมมติ สถานการณ์ต่าง ๆ
 5. ให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะแบ่งปันความคิด และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ในขณะที่พลัดเปลี่ยนกันใช้บล็อก
 6. เพื่อพัฒนาการยอมรับอย่างจริงใจในงานของคนอื่น
 7. เพื่อพัฒนาการความคิดรวบยอดทางด้าน คณิตศาสตร์การคำนวณ เช่น ด้านใหญ่ เล็ก มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน รูปร่าง ขนาด และจำนวน
 8. พัฒนาความเข้าใจเรื่องด้านหรือเหลี่ยมตรงข้ามที่เหมือนกัน
 9. เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์สร้างสรรค์ตามความคิดของเด็กตามที่เด็กมองเห็น
 10. เพื่อให้เด็กค้นหาการเคลื่อนที่และความสมดุลจากสิ่งที่เขาสร้างขึ้นมา
- มุมบล็อก สามารถจัดทำได้ง่ายและเป็นประโยชน์กับเด็กหลายประการ และควรให้โอกาสเด็กในการแสดงผลงานต่อเพื่อน ๆ

มุมบ้าน เป็นมุมที่เด็กเล่นเลียนแบบชีวิตจริง ซึ่งมีประสบการณ์เคยได้พบเห็นมา แต่อาจไม่เคยได้ทดลอง ดังนั้น เด็กอาจจะมีความต้องการซ่อนเร้นอยู่ และหากจัดสถานการณ์จำลองสนองความต้องการของเด็ก ก็จะทำให้มีความสุข ครูผู้ดูแลเด็กอาจจัดบทบาท สมมติไว้ในมุมบ้าน หรือจัดไว้ใกล้ๆ กัน เด็กจะแสดงบทบาทสมมติตามที่เด็กเกิดจินตนาการ เด็กจะสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม จะพัฒนาภาษาพูด แก้ปัญหาที่เกิด และให้ความร่วมมือในการเล่นกับเพื่อน ดังนั้น ควรจัดเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเลียนแบบผู้ใหญ่ หรือชุดละครที่มีหน้าากหลายรูปแบบ จัดกระจกเครื่องแต่งหน้า เครื่องครัว โต๊ะอาหาร ฯลฯ

วัตถุประสงค์ ของการจัดมุมบ้าน คือ

1. เพื่อแสดงเลียนแบบชีวิตตามที่ได้พบเห็นมา
2. เพื่อแสดงออกทางอารมณ์ และความรู้สึกโดยที่รับการยอมรับจากผู้ใหญ่
3. เพื่อมีปฏิสัมพันธ์หลายบทบาท
4. เพื่อมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและผู้ใหญ่ในสถานการณ์หลาย ๆ ไม่เป็นทางการ
5. เพื่อพัฒนาภาษาพูดโดยแสดงออกทางสร้างสรรค์
6. เพื่อเลียนแบบจากนิทาน ภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์
7. เพื่อให้เกิดความกล้าที่จะแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ในขณะที่ใส่หน้ากาก
8. เพื่อพัฒนาเทคนิคการแก้ปัญหาด้วยตนเอง
9. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้ปรากฏชัด
10. เพื่อให้เกิดความสุขสนุกสนานในขณะที่เล่นกับเพื่อน

มุมหนังสือ เป็นมุมสงบควรจัดให้อยู่ห่างจากมุมบ้าน หรือมุมบล็อก จัดที่นั่งหรือที่นอนสบาย ๆ เพื่อให้เด็กมีสมาธิและใช้ความคิด มีสื่อ ผ้าปูรองนั่ง หมอนอิง เพื่อสร้างบรรยากาศ มีชั้นจัดวางหนังสือให้เป็นระเบียบ สามารถเลือกดูหนังสือได้ง่าย จัดหนังสือไว้หลายประเภท เช่น หนังสือนิทาน หนังสือภาพ หนังสือการ์ตูน แมกกาซีน และแคตตาล็อก สวยงาม เพื่อจูงใจให้เด็กอยากจับต้องเปิดดู เป็นการปูพื้นฐานนิสัยรักการอ่านให้กับเด็ก ควรเล่นนิทาน หรือเล่าเรื่องให้เด็กฟัง แล้วจัดวางหนังสือไว้เพื่อให้เด็กหยิบไปอ่านได้ จัดทำโครงการหมุนเวียนหนังสือกันอ่าน โดยให้เด็กนำหนังสือมาจากบ้านหรือยืมจากที่โรงเรียนไปอ่านที่พัค เพื่อให้คุณพ่อ – คุณแม่ มีส่วนร่วมในการอ่านหนังสือให้ลูกฟัง ซึ่งเด็กสามารถจะฟังหนังสือเรื่องเดียวกันหลายครั้งหากเด็กชอบ นอกจากนั้นควรจัดให้มีมุมฟัง โดยมีเครื่องเล่นเทป เทป วิทยุ และหูฟัง เป็นต้น อาจจัด

โต๊ะรักการอ่าน และเขียนไว้ข้างๆ มุมหนังสือ โดยจัดเตรียมอุปกรณ์ประกอบ เช่น ดินสอ ไม้บรรทัด สี กรรไกร สก็อตเทป ที่เย็บกระดาษ กาว กระดาษ เพื่อให้เด็กหัดสร้างหนังสือและเก็บไว้อ่านภายในห้องเรียน ต่อไปภายหน้า หากมีจำนวนหนังสือมากพอ อาจพัฒนาเป็นห้องสมุดเล็ก ๆ ภายในห้องเรียน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การเลือกใช้และยืมหนังสือจากห้องสมุด ได้เรียนรู้หลักเกณฑ์และมารยาทในการใช้ห้องสมุด

วัตถุประสงค์

1. ให้เด็กรักการอ่าน - เขียน
2. รู้จักใช้วิธีและดูแลรักษาหนังสือ
3. มีมารยาทและสมาธิในการอ่านหนังสือ
4. มีความรับผิดชอบและรักษาระเบียบการใช้หนังสือ
5. เรียนรู้ความหลากหลายของภาษาในภาษาของตนเอง เช่น คำกลอน คำโฆษณา ข่าวสารต่างๆ เป็นต้น

สำหรับมุมอื่นๆ อาจจัดได้ตามความต้องการเรียนรู้ของเด็กหรือจัดให้สอดคล้องกับแผนการสอน โดยต้องคำนึงพัฒนาการตามวัยของเด็ก ศักยภาพที่แตกต่างกัน และหลักการเรียนรู้โดยยึดหลักการการเรียนรู้การเล่นให้เกิดประสบการณ์ ให้เด็กคิดค้นคว้าทดลองหาความจริงในลักษณะกลุ่ม หรือรายบุคคล เด็ก และควรมีกิจกรรมร่วมกัน มีการยอมรับในศักดิ์ศรีและความคิดเห็นของเด็ก และภายใต้กฎเกณฑ์ที่ร่วมกันสร้างขึ้น

แนวทางปฏิบัติเพื่อปรับพฤติกรรมของเด็กให้มีวินัยในห้องเรียน

1. ทำข้อตกลงในการปฏิบัติตนภายในห้องเรียน เพื่อเด็กจะได้ทราบความคาดหวังของพฤติกรรมเด็ก โดยข้อตกลงต้องเป็นการพิจารณาร่วมกันระหว่างครูผู้ดูแลเด็กและเด็ก เมื่อมีการทำผิดข้อตกลง ก็มีการทบทวนด้วยวิธีการใหม่ เพื่อจะได้ไม่เป็นการบ่น พูดซ้ำซากพร่ำเพรื่อ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และมีอารมณ์อยากต่อต้าน

2. เมื่อมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น ศึกษาสาเหตุให้ชัดเจน แล้วช่วยกันคิดหาแนวทางในการแก้ไขปัญหามีวิธีการในการแก้ปัญหามากหลาย โดยมุ่งไปที่จุดหมายเดียวกัน คือ แก้ปัญหานั้นได้เพื่อเป็นแนวทางในการให้เด็กคิดแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองต่อไป พฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ถ้ากิจกรรมในห้องเรียนทำสิ่งซ้ำๆ ไม่น่าสนใจ ต่ำกว่าความสามารถของเด็ก หรือสูงกว่าความสามารถของเด็กที่จะทำได้สำเร็จ เด็กก็จะหาทางออกไปทำอย่างอื่น ที่ก่อให้เกิดปัญหาพฤติกรรมตามมา ดังนั้น ต้องศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมให้พบก่อนจึงจะแก้ปัญหาก็ตรงจุด

3. ครูผู้ดูแลเด็กต้องเป็นแบบอย่างให้กับเด็ก มีข้อตกลงในการปฏิบัติอย่างไร ครูผู้ดูแลเด็กควรจะเป็นตัวอย่างในเรื่องเหล่านั้นสำหรับเด็กได้

4. ครูผู้ดูแลเด็กต้องมีความสม่ำเสมอในการปฏิบัติต่อเด็กทุกคนโดยเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรมในการตัดสินปัญหาต่างๆ ด้วยเหตุผลหลักการ

5. ให้เด็กรู้แผนงานในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ เพื่อเด็กจะได้มีความรู้สึกมั่นคง เพราะได้รู้ว่าเขาต้องทำกิจกรรมอะไรบ้างในวันนั้น สัปดาห์นั้น ช่วยให้เตรียมตัวเตรียมใจในการทำกิจกรรมได้ดี

6. เมื่อมีพฤติกรรมต่างๆ เกิดขึ้นที่เรียกร้องความสนใจจากครูผู้ดูแลเด็กตลอดเวลา ครูผู้ดูแลเด็กอาจจะต้องใช้วิธีการเมินเฉยไม่สนใจ ถ้าครูผู้ดูแลเด็กทราบว่าพฤติกรรมนั้นไม่ได้มีอันตรายใดๆ เด็กทำเพื่ออยากให้ครูผู้ดูแลเด็ก อยากให้เพื่อนสนใจ การไม่ให้ความสนใจ บางครั้งก็ช่วยลดพฤติกรรมนั้นๆ ได้ ในทำนองเดียวกัน ถ้ามีพฤติกรรมอะไร ที่ครูผู้ดูแลเด็กเห็นว่าจะเป็นอันตรายต่อเด็ก ต่อบุคคลอื่น ก็ต้องเข้าไปจัดการทันที หยุดพฤติกรรมนั้น เมื่อเด็กสงบแล้วจึงพูดคุยด้วย สอบถามสาเหตุ และช่วยกันคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหานั้นๆ

7. สิ่งแวดล้อมที่ดี สภาพแวดล้อมภายในห้องที่อบอุ่น เต็มไปด้วยความรัก ความเข้าใจ ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะช่วยให้เด็กมีจิตที่สงบ ทำกิจกรรมต่างๆ ผ่านไปได้ด้วยดี

8. มีมุมสงบให้เด็กได้มีเวลาไปนั่งสงบจิตสงบใจ เมื่อเกิดอารมณ์เสีย ไม่พอใจ หรือเป็นต้นเหตุในการทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายในห้อง โดยมุมนี้ไม่ใช่ มุมทำโทษ แต่เป็นมุมที่เด็กจะเข้าไปนั่งทำใจให้สงบ โดยไม่ให้ใครเข้าไปรบกวนสมาธิ อาจจะเป็นบ้านหลังเล็กๆ ในห้องเรียน เด็กโมโหไม่พอใจ จะเข้าไปนั่ง เป็นที่รู้กันใน ห้องว่าเพื่อนคนอื่นจะไม่เข้าไปรบกวน พอเด็กรู้สึกสบายใจเด็กก็จะเดินออกมาเอง และเข้าร่วมกิจกรรมของห้องเรียนต่อไป

บทที่ 7

การสร้างความสัมพันธ์กับบ้านและชุมชน

บทที่ 7

การสร้างความสัมพันธ์กับบ้านและชุมชน

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา กำกับและสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพื่อการศึกษาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยใช้กระบวนการ 5 ร คือ ร่วมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และ ร่วมรับผลจากการวิเคราะห์เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของบ้าน ชุมชนให้มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็กควรมีบทบาทสร้างและเชื่อมโยงให้บ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษารับทราบข้อมูลการจัดการศึกษาและการวัดประเมินผลทางการศึกษาอันจะส่งผลให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการยอมรับจากชุมชนเป็นการสืบสานวัฒนธรรมเพื่อหล่อหลอมให้เด็กมีคุณภาพตามที่ชุมชนมุ่งหวัง

ความสำคัญของบ้านและชุมชน

บ้าน หมายถึง สถานศึกษาแห่งแรกของเด็ก สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้จากบ้านสู่สถานศึกษาและจากสถานศึกษาสู่บ้าน

ชุมชน หมายถึง ส่วนราชการ เอกชน และแหล่งการเรียนรู้ ที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นแหล่งที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้แก่เด็กในด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม สืบสานวัฒนธรรมประเพณี ความเป็นมาและสภาพความเป็นอยู่ของสังคม

พ่อแม่ ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อการส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษาและ พัฒนาการที่เหมาะสมแก่วัยและเป็นผู้เชื่อมโยงการเรียนรู้ของเด็กระหว่างบ้านกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ความสัมพันธ์กับบ้านและชุมชน หมายถึง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการประสานงาน การให้บริการแนะนำการขอรับความช่วยเหลือสนับสนุน จากบ้าน และชุมชน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครองเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ได้ประสบผลสำเร็จ

ลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์กับบ้านและชุมชน

1. การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและชุมชน

- 1.1 การเป็นคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 1.2 การวางแผนพัฒนาศูนย์ฯ
- 1.3 การเป็นวิทยากร / ที่ปรึกษา
- 1.4 การประชุมและร่วมกิจกรรม
- 1.5 การเป็นคณะกรรมการผู้ปกครอง
- 1.6 การส่งเสริมการศึกษา สื่อวัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษา
- 1.7 การจัดแหล่งการเรียนรู้
- 1.8 การสร้างระบบเครือข่ายพัฒนาศูนย์ฯ
- 1.9 การเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม คุณธรรม และวิชาชีพ

2. การสร้างความสัมพันธ์

- 2.1 แจ้งข่าวสารเหตุการณ์ ติดตาม ประสานงาน

- 2.2 แจ้งผลการพัฒนาการของเด็ก
- 2.3 ประชุมชี้แจง (ปฐมนิเทศผู้ปกครอง)
- 2.4 ร่วมกิจกรรมต่างๆของศูนย์ฯ
- 2.5 การเยี่ยมบ้าน
- 2.6 การศึกษานอกสถานที่จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

ฯลฯ

บทบาทหน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็กในการสร้างความสัมพันธ์กับบ้านและชุมชน

1. เยี่ยมเยียนปรึกษาหารือขอคำแนะนำจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และองค์กรประชาชน ต่างๆ เช่นกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นต้นตลอดถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ฯเชิญชวนผู้ปกครองให้เข้ามาร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ฯ
2. ส่งเสริมผู้ปกครองให้มีความรู้เพิ่มขึ้น เช่น จัดทำบอร์ด หรือมุมหนังสือ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กในแต่ละวัยทั้งในเรื่องสิทธิเด็ก และเรื่องอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จัดมุมหนังสือนิทานสำหรับผู้ปกครองให้ผู้ปกครองได้ยืมไปอ่านให้เด็กได้รับฟังเป็นต้น
3. เยี่ยมเยียนเด็กเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยขาดเรียนให้คำแนะนำผู้ปกครองในการตรวจรักษาและการป้องกัน
4. ร่วมมือกับกลุ่มต่างๆในหมู่บ้านเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกับศูนย์ฯ เช่น จัดงานวันแม่ งานวันเด็ก ฯลฯ
5. ร่วมประชุมกับคณะกรรมการพัฒนาการของเด็กหรือองค์กรต่างๆ ในหมู่บ้าน ตำบล เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก

6. ศึกษาหาความรู้ในเรื่องพัฒนาเด็กเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการอบรมเลี้ยงดูได้อย่างเหมาะสมตามวัย
7. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์ฯ

บทที่ 8

การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับ
กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

บทที่ 8

การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับ กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

เด็กปฐมวัยที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ หมายถึง เด็กปฐมวัยที่มีสภาพร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจที่แตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป หรือ มีประสบการณ์สำคัญในชีวิตที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงจนทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตและพัฒนาได้ตามศักยภาพที่แท้จริงของตน ดังนั้น เด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ จึงหมายถึง

1. เด็กพิการที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และ/หรือการเรียนรู้ทางการได้ยิน ทางตา การเห็น และทางอารมณ์ จิตใจ สังคม เด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง
2. เด็กที่มีความสามารถพิเศษ
3. เด็กด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น เด็กเร่ร่อน เด็กชาวเล ฯลฯ
4. เด็กที่ถูกละเมิดทางร่างกาย จิตใจ รวมทั้งการละเมิดทางเพศ

ลักษณะแตกต่างจากเด็กปกติ เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เมื่อแรกเกิด เมื่อเด็กเข้าสู่วัยทารก หรือเมื่อเข้าสู่สถานศึกษาชั้นปฐมวัยแล้ว หากได้รับการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ควบคู่กับการบำบัดที่จำเป็นตั้งแต่เนิ่นๆ ก็สามารถส่งเสริมพัฒนาการได้ใกล้เคียงกับเด็กปกติ ซึ่งหลักการพื้นฐานของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ คือ ผู้เรียนทุกคน มีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ การจัดการศึกษา จึงเป็นการให้โอกาสเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ อย่างเต็มที่

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ต้องจัดให้ตรงกับความต้องการของเด็ก ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างการเรียน ทักษะชีวิต การกีฬาและนันทนาการ โดยยึดแนวทางการจัดการศึกษา ดังนี้

1. เด็กทุกคนสามารถที่จะเรียนหรือฝึกฝนตนเองให้ทำประโยชน์ได้มากขึ้น
2. สมรรถภาพในการทำงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพความบกพร่องของร่างกาย
3. ความบกพร่องของแต่ละบุคคลไม่จำเป็นต้องเป็นความบกพร่องตลอดไป
4. ส่งเสริมให้เด็กได้รับการฝึกฝนตามความสามารถของตน
5. การจัดการศึกษาให้เด็กอย่างเหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของแต่ละบุคคล
6. ในการจัดการศึกษาต้องมีทั้งด้านการศึกษา นันทนาการ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีกับตัวเอง การยอมรับสภาพความเป็นจริงของตน

หลักการจัดการศึกษาให้เด็ก ซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม มีดังนี้

1. ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 และหากไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนปกติได้ ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของคนกลุ่มนี้ด้วย
2. ให้เด็กได้รับการศึกษาควบคู่ไปกับการบำบัด การฟื้นฟู สมรรถภาพในทุกด้านโดยเร็วที่สุด เพื่อให้เกิดความพร้อม ในการเรียนและพัฒนาทุกด้านถึงขีดสูงสุด
3. คำนึงถึงการอยู่ร่วมในสังคมกับคนปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเด็กกลุ่มนี้ ควรจะได้เรียนร่วมกับเด็กปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

4. ต้องมีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะความบกพร่องของเด็ก
5. เน้นให้เด็กมีโอกาสนในการประสบความสำเร็จ ด้วยการสร้างความมั่นใจ และให้มีการปรับตัวที่ดีขึ้น
6. มุ่งให้เด็ก มีการเข้าใจ ยอมรับตัวเอง มีความเชื่อมั่น มีสัจธรรมแห่งตน สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ตลอดจนการมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม
7. ควรจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีทั้งการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ เพื่อการเรียนรู้ต่อในขั้นที่สูงขึ้น การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ต่อไป

ขั้นตอนในการจัดการเรียนให้กลุ่มเป้าหมายพิเศษ

มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมการ

1.1 การจัดเตรียมสภาพแวดล้อม

1.1.1 อาคารสถานที่ ต้องมีสภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อความสะดวก และเหมาะสมกับ ความต้องการของเด็ก

1.1.2 การจัดห้องเรียนและที่นั่งเรียนร่วม

1.1.3 รูปแบบของการจัดห้องเรียน

1.2 การจัดเตรียมบุคลากร ควรมีการจัดเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องใน ระดับต่างๆ ที่มีความเข้าใจต่อการปฏิบัติงานและจำเป็นต่อการจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ

1.3 การจัดเตรียมเด็ก

1.3.1 เด็กควรได้รับการตรวจเบื้องต้นว่ามีความพร้อมเพียงใดเพื่อนำมากำหนดเป็นแผนการเตรียมความพร้อม โดยใช้แผนการศึกษารายบุคคลจัดเตรียมความพร้อม หรือพัฒนาความสามารถทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

1.3.2 เด็กปกติ ให้เด็กเข้าใจในการปฏิบัติ หรือวิธีการช่วยเหลือให้ถูกต้อง เหมาะสม

1.4 การจัดเตรียมผู้ปกครอง อาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

การดำเนินการ	เนื้อหาที่ผู้ปกครองควรทราบ
1. ปฐมนิเทศผู้ปกครองก่อนเปิดภาคเรียน 2. มีการนัดหมายและพบปะเป็นระยะ 3. สนับสนุนผู้ปกครองให้ร่วมกิจกรรมในรูปแบบอาสาสมัคร 4. สนับสนุนผู้ปกครองให้รวมกลุ่มตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู	1. สิทธิที่เด็กเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะจะได้รับ 2. แนวทางที่ถูกต้องในการอบรมเลี้ยงดู 3. ระเบียบของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับเด็ก 4. แนวการสอนและแนวการประเมินผล 5. บทบาทผู้ปกครองในการให้ความร่วมมือกับโรงเรียน 6. รายชื่อสถานศึกษา ตลอดจนหน่วยงานของรัฐที่ให้บริการแก่เด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

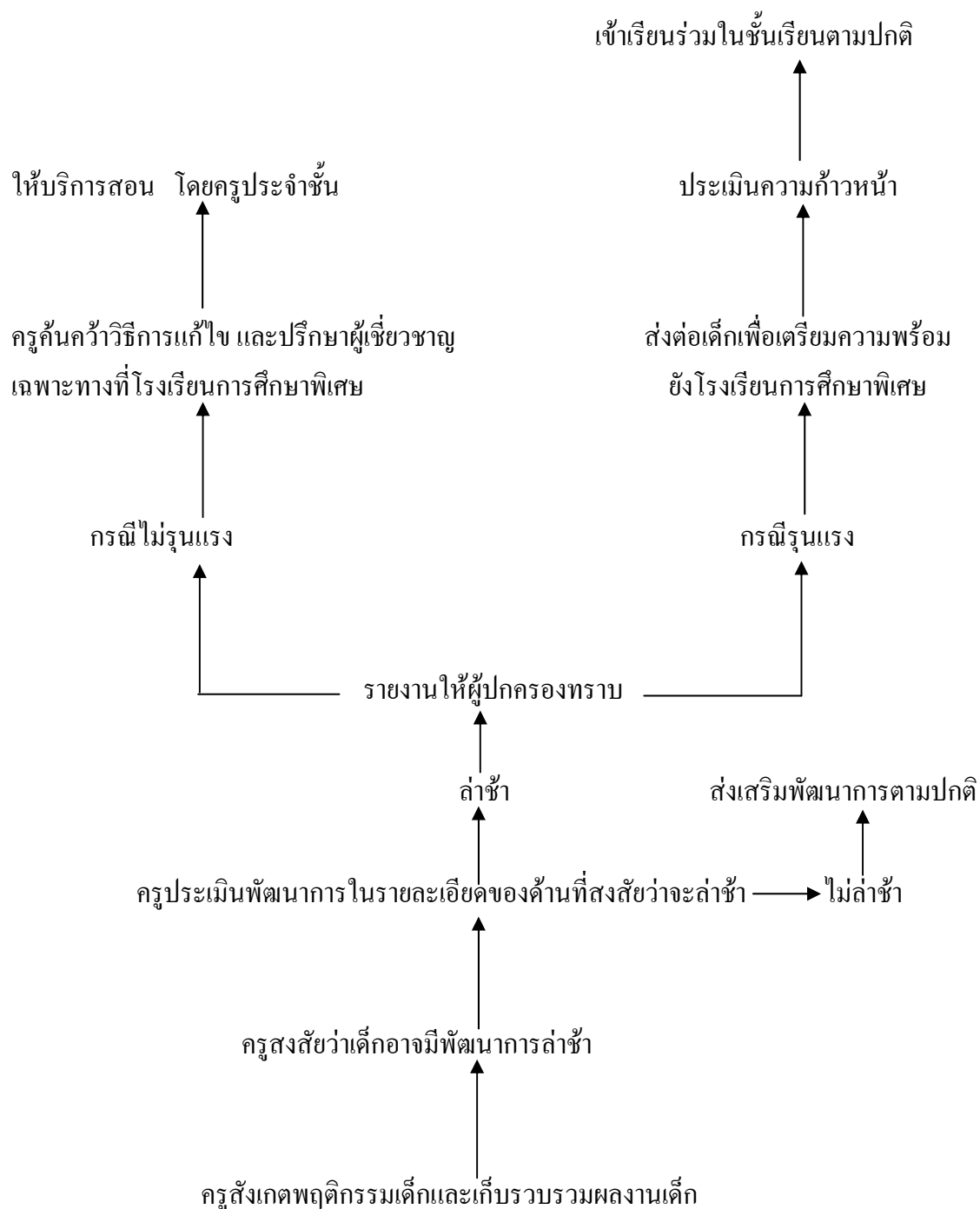
1.5 การเตรียมแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individual Education Program)

แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล หรือ IEP เป็นแผนการศึกษารายบุคคล เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของเด็ก โดยปกติ เป็นแผนในระยะ 1 ปี และมีการทบทวนทุกภาคเรียน มีประโยชน์คือ

1. ช่วย让孩子ได้เรียนรู้ตามความสามารถ
2. มีโอกาสพัฒนาความแตกต่างของแต่ละบุคคล
3. ครูรู้ว่าสอนอะไร
4. เด็กรู้ว่าเรียนอะไร
5. ผู้ปกครองทราบว่าสอนอะไรให้กับเด็ก

รูปแบบการจัดการเรียนร่วมโรงเรียนเกษมสันต์

เด็กอยู่ในโรงเรียน โดยยังไม่มีerkันพบว่าเป็นเด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาพิเศษ

ตัวอย่าง จากโรงเรียนเกษมสันต์

การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะให้ประสบผลสำเร็จ และบรรลุตามเป้าหมายหรือ เจตนารมณ์ของการศึกษาเพื่อสนองต่อความแตกต่าง ระหว่างบุคคลสามารถทำได้ในลักษณะเดียวกันกับการดำเนินการตามแนวทางปฏิรูป กระบวนการเรียนรู้ หลักการในการดำเนินงานเหมือนกันแต่ต่างในรายละเอียด ดังนี้

1. ทำงานเป็นทีมที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ทั้งพ่อแม่/ผู้ปกครอง ชุมชน ครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการแพทย์
2. ปรับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และจัดหาเพิ่มเติมเท่าที่จำเป็น
3. ให้เด็กปกติได้ดูแลช่วยเหลือเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ
4. สร้างเครือข่ายในการทำงาน
5. ประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
6. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศของเด็กและผู้สอนเป็นรายบุคคล
7. ช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

บทที่ 9

การวิจัยในชั้นเรียน

บทที่ 9

การวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัย หมายถึง การหาวิธีแก้ปัญหาแบบใหม่ คำตอบใหม่ โดยใช้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ (หรือวิธีการที่เป็นระบบ)

การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การหาวิธีการแบบใหม่ในการแก้ปัญหการเรียนรู้ของนักเรียนหรือการสอนของครูผู้ดูแลเด็ก เพื่อประโยชน์แก่นักเรียนโดยใช้ข้อมูลที่เชื่อถือได้

การวิจัยในชั้นเรียน คือ งานวิจัยเล็ก ๆ (Small Scale) ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กมุ่งที่จะแก้ปัญหที่เกิดขึ้นในขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาควบคู่ไปกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกระบวนการวัดผลประเมินผล นั่นคือ การวิจัยในชั้นเรียน คือ การทดลองยุทธวิธีใหม่ๆ ในการแก้ปัญหของครูผู้ดูแลเด็ก ซึ่งคิดค้นขึ้นมาเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติ แต่หวังให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทั้งครูผู้ดูแลเด็ก และเด็กมากที่สุด เพราะฉะนั้นงานวิจัยในชั้นเรียนจะไม่เป็นเรื่องราวใหญ่โตที่ต้องใช้เวลาเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ผลนานนับเดือนนับปี จนเกิดเป็นผลงานเล่มใหญ่

งานวิจัยในชั้นเรียน จะต้องบอกเล่าให้รู้ว่า

1. เกิดปัญหาอะไรขึ้นในชั้นเรียนของเรา ปัญหานั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร
2. มีวิธีการใดในการแก้ปัญหานั้น ด้วยจุดประสงค์อย่างไรบ้าง

3. แก้ปัญหาแล้ว ปรากฏผลการแก้ปัญหาอย่างไร และมีข้อเสนอแนะ หรือ ข้อควรสังเกตในเรื่องใดบ้าง

ครูผู้ดูแลเด็กสามารถเขียนบอกเล่าเรื่องราวเหล่านั้นเพียง 2 – 3 หน้ากระดาษ แบบอ่านแล้วเข้าใจเรื่องราวได้อย่างดี และเชื่อได้ว่า เมื่อแก้ปัญหาหนึ่งแล้วจะพบ ปัญหาหนึ่ง ซึ่งนำไปสู่การวิจัยเรื่องใหม่ต่อไปอีก นั่นคือ งานวิจัยในชั้นเรียน จะเป็น กระบวนการต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นเรื่องราวที่หลอมรวมระหว่างกิจกรรมการเรียน การสอน กิจกรรมการประเมินผล และแผนการสอนทุกแผน ทั้ง 3 อย่างนี้ นำสู่ กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี

การวิจัยในชั้นเรียน นั้นมีหลากหลายรูปแบบ แต่อย่าได้หลงติดอยู่กับ รูปแบบงานวิจัยเชิงวิชาการ (Academic research) ซึ่งมีรูปแบบทางวิจัยที่เคร่งครัด

การวิจัยในชั้นเรียนทำขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน แล้วครูผู้ดูแล เด็กต้องการแก้ปัญหา เพื่อนำผลมาพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งการวิจัยในชั้น เรียน จึงมีขั้นตอนดังนี้

1. การระบุปัญหาที่ต้องวิจัย และการหาสาเหตุของปัญหา
2. การกำหนดปัญหา และสาเหตุที่ครูผู้ดูแลเด็ก สามารถทำได้
3. การระบุคำตอบที่คาดหวัง (สมมุติฐาน)
4. การกำหนดชื่อเรื่อง และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
5. การระบุแนวทางที่จะแก้ไขอย่างละเอียด ซึ่งแนวทางแก้ไขนี้มีใช้วิธี สอน หากแต่เป็นวิธีแก้ปัญหาและสาเหตุที่ตรงจุดและชัดเจน ปฏิบัติได้จริงตามอาการ ของปัญหา
6. การลงมือแก้ไขเด็กบางคนในขณะที่เดียวกันก็สอนเด็กกลุ่มใหญ่ด้วย
7. การสังเกต สอบถามเด็กที่เป็นปัญหา และจดบันทึกวิธีการ และผลการ แก้ไขเป็นระยะๆ

8. การสรุปผลการแก้ไขว่า ดีขึ้นอย่างไร อะไรคือตัวชี้วัดว่าได้ผล
 9. การจัดทำรายงานวิจัยในชั้นเรียนเรื่องที่ 1 สำหรับเด็กกลุ่มนี้ (คนนี้) และในประเด็นนี้
 10. การเตรียมวิจัยในชั้นเรียน เรื่องที่ 2 อาจจะเป็นเด็กกลุ่มเดิม (คนเดิม) แต่เป็นเรื่องใหม่ ของเด็กคนใหม่ (กลุ่มใหม่)
- สำหรับการวิจัยในชั้นเรียนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก สามารถนำไปใช้ใน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กได้

